

Natur & miljø

1.2022 | Et magasin fra Naturvernforbundet

Oljeland i krigstid
Nabolagsmarked
Fin, frisk fjord

nomi

Sirkulærøkon

> Vi er en av Norges største råvareleverandører

Vi gjenvinner stål og jern tilsvarende langt over 18 millioner griller*.

Det tilsvarer over syv griller i alle norske husstander*.

184 583 tonn bilvrak ble material- og energigjenvunnet i Autoretur-nettverket i 2020.

Det gjør oss til en av Norges største leverandører av råmateriale inn i sirkulær-økonomien.

Hvorfor er det bilde av en grill, spør du kanskje?

Jo, fordi i likhet med jernet i grillen din*, blir materialene i kasserte biler også brukt om igjen. 184 583 tonn bilvrak ble material- og energigjenvunnet i Autoretur-nettverket i 2020. 184 583 tonn kasserte biler ble altså til noe nytt. Gjenvinningsgraden for en hel bil var 97,6 prosent i 2020. Ganske utrolig at bare 2,4 prosent av bilen blir til overs!

I 2020 tilsvarte det gjenvunnede stålet og jernet fra norske vrakbiler altså vekten av over 18 millioner gassgriller*. Mange griller er laget med gjenvunnet metall fra vrakbiler.

Andre materialer i norske vrakbiler går videre til å bli helt andre ting; som kumlokk og annet støpegods, til husisolasjon, til hagemøbler i plast, til stekepanner og kokekar, til kleshengere, stoler og handlevogner, til sykkelstativ i Trondheim og Bergen.

Når de nye produktene, laget av gjenvunnede bilvrak kasseres på nytt, går de nok en gang inn i kretsløpet og blir til nye ting - igjen - et nesten evig kretsløp. I 2020 ble 87,8 prosent av materialene i norske vrakbiler gjenvunnet (inkludert ombruk og materialgjenvinning).

Autoretur er derfor en av de største leverandørene av resirkulerte råvarer i Norge og en viktig del av sirkulærøkonomien.

Gjenvinning av bil - bra for deg, bra for kloden og bra for alle som er opptatt av et bærekraftig samfunn.

*I Norge var det registrert i 2020, 2 475 168 husholdninger, 184 583 tonn bilvrak, (gjennomsnittsvekt gassgrill i stål: 8 - 10 kg), - delt på 10 kg = 18 458 300 stk griller.

Aktuelt

56 «– Jeg håper at Naturvernforbundet blir den brede organisasjonen der det er helt naturlig å bli medlem for folk som er opptatt av natur og klima. Jeg håper at vi blir en bred folkebevegelse», sier avtroppende generalsekretær Maren Esmark.

- 4** Krig og olje
- 38** En levende fjord
- 44** Fra Hardanger med kraft
- 50** Endelig «ordentlig» landsmøte
- 56** Ti år som generalsekretær

Tema

Foto: deeplblue4you/istockphoto.co

16 Bildekk representerer et kjempeproblem. Foreløpig finnes det ingen god løsning på hvordan vi kan stanse utslippet av mikroplast eller håndtere de enorme mengdene med kasserte bildekk.

- 8** Tema: En verden der alt går rundt
- 14** Plastbomben
- 16** Et skittent kinderegg
- 20** Aksjon for fjord
- 26** Hvem har ansvar for klesavfallet?
- 29** Fra klesskapet til Atacama-ørkenen
- 34** Reparere mere

Faste spalter

- 6** Leder: Effektivisering i turbulente tider
- 36** Kronikk: Tviholder på sjødeponi
- 52** Miljøvennlig hverdag
- 63** Leders hjørne
- 64** Organisasjonsspalten
- 65** Tegneserier
- 65** Quiz

44

Foto: Espen Mills

«Jeg er ikke for at ansvaret skal dyttes over til individet. Politikere må gjøre det enklere å leve miljøvennlig og store sel-skaper bør ansvarlig-

gjøres i større grad. Samtidig synes jeg flere bør erfare hvor positivt det er å leve et liv med færre duppetter, shopping og farting. Det er ikke noe offer å leve bærekraftig – det er faktisk bedre!»

Nestleder Synnøve Kvamme,
Naturvernforbundet

Førsteside

Eivind Stoud Platou/Handverk

Oljeland i krig og krise

Hvorfor er det så vanskelig å handle før en krise treffer oss med full kraft? Krigen i Ukraina og pandemien har blitt møtt med resolutt handlekraft. Stilt overfor klimakrisen, derimot, er innsatsen heller tafatt, selv om det er selve livsgrunnlaget vårt som er truet. Hvorfor er det slik?

KOMMENTAR

TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Fire dager etter at Russland gikk til krig mot Ukraina la FN's klimapanel fram andre del av sin sjette hovedrapport. Den druknet nesten i strømmen av urovekkende bilder og meldinger fra krigen, som inntraff akkurat da koronapandemien var i ferd med å slippe taket i mange land. Den ene krisen avløste den andre, og det var ikke stort rom for nye meldinger om klimakrisen, forståelig nok.

Håndteringen av pandemien og krigen i Ukraina har vist at verdens land evner å iverksette vidtrekkende tiltak og sanksjoner som får store konsekvenser, både for individ og samfunn. Vi kan stenge ned, forby, påby, sende våpen og innføre de kraftigste sanksjonene noensinne, bare på noen dagers varsel. Det har vært en imponerende oppvisning i handlekraft og omstillingsevne. Vi kan når vi må.

Men likevel: Det haster å håndtere akselererende klimarisiko. Klimaendringene truer vårt livsgrunnlag. Handlingsrommet for å sikre en

EU skal kvitte seg med fossil energi, og de vil gjøre det langt kjappere enn tidligere planlagt. Da risikerer vi at de nye olje- og gassfeltene blir ulønnsomme før de kommer i produksjon.

bærekraftig framtid er kort. Sitatene er hentet fra Miljødirektoratets presentasjon av klimapanelets nye rapport. Den bygger på det naturvitenskapelige grunnlaget fra den første delrapporten, som ble publisert i august 2021. Rapporten slo ned i valgkampen i fjor og plasserte klimasaken helt øverst på dagsordenen. På den tiden herjet store skogbranner i USA, Canada, Russland og Sør-Europa. Folk ble redde. Vi fikk et glimt av hva klimaendringene er i ferd med å gjøre med kloden vår.

Og det er grunn til bekymring. Den globale gjennomsnittstemperaturen har allerede steget med 1,1 grader. Hvis vi ikke iverksetter umiddelbare, raske, omfattende og vedvarende utslippskutt vil vi ikke kunne begrense oppvarmingen til 1,5 grader, og det må vi greie hvis vi skal bevare kloden slik vi kjenner den i dag.

Den andre delrapporten slår fast at klimaendringene skjer raskere, er mer utbredt og har verre konsekvenser enn klimapanelet tidligere har antatt. Hundrevis av arter har blitt utryddet på grunn av ekstreme varmerperioder, og 3,5 milliarder mennesker er svært sårbare for klimaendringene. Ifølge rapporten har vi et kortvarig handlingsrom for å sikre en levelig og bærekraftig framtid for alle. Enhver ytterligere forsinkelse i global handlekraft vil føre til at dette vinduet lukkes, skriver Miljødirektoratet.

Jeg startet min karriere som miljøjournalist på midten av 1990-tallet,

da klimapanelet ga ut sin andre hovedrapport. Allerede da visste forskerne mye om menneskers påvirkning på verdens klima. I årene som fulgte kom nye rapporter med jevne mellomrom, den ene mer urovekkende enn den andre. Hele tiden har norske regjeringer hevdet at de arbeider for en bærekraftig utvikling. Likevel preges Norges bidrag til verdens klima av en enorm eksport av olje og gass, og de nasjonale klimautslipene er knapt redusert siden begynnelsen av 1990-tallet.

Samtidig fortsetter utvinningen av olje og gass med full styrke. Ingen klimarapport har

I januar ga regjeringen Støre 53 nye letetillatelser, selv om både Det internasjonale energibyrået og FNs generalsekretær har bedt alle land om å slutte å lete etter mer olje og gass.

stagget norske regjeringers oljehunger. I fjor ba Det internasjonale energibyrået og FNs generalsekretær alle land om å slutte å lete etter fossile ressurser. Likevel: I januar i år ga regjeringen Støre 53 nye letetillatelser. De nye olje- og gassfeltene kan tidligst komme i produksjon etter 2030.

Hvorfor fører Norge en slik politikk? Det handler selvfølgelig om penger og arbeidsplasser. Men kan vi tillate oss en så kortsiktig strategi, når vi vet at oljen og gassen er med på å øke klimakrisen og på den måten bidrar til store lidelser og enorme kostnader?

Akkurat nå leverer Norge et ytterst verdi-

fullt og nødvendig bidrag til et Europa i krise. EU-landene vil ikke lenger være avhengige av russisk olje og gass, og på kort sikt er leveransene fra Norge kjærkomne. Samtidig har krigen fått EU til å legge opp til en rask grønn omstilling. Ifølge REPowerEU-planen, som ble presentert i mars, skal EU satse stort på solceller, varmepumper og nye sol- og vindenergiparker, blant annet. EU skal kvitte seg med fossil energi, og de vil gjøre det langt kjappere enn tidligere planlagt. Da risikerer vi at de nye olje- og gassfeltene blir ulønnsomme før de kommer i produksjon.

Da jeg intervjuet filosofen Arne Næss i

januar 2001, spurte jeg ham om vi må oppleve økologiske kriser før vi forstår at vi må snu utviklingen. Næss var optimistisk.

Vi har fått en hjerne av et slikt kaliber at det må sees som barnslig at vi oppfører oss på den måten som vi gjør. For å kunne fortsette å ødelegge naturen, må vi nødvendigvis si nei takk til den informasjonen som foreligger. Problemet er jo ikke mangel på kunnskap om miljøproblemene. Vi har god nok hjerne. Vi er ikke onde. Og ved fødselen er vi slett ikke så elendige. Så det er godt håp, sa Næss.

La oss håpe at han hadde rett. ■

Foto: nightman1965/istockphoto

Effektivisering i turbulente tider

Kristian Skjellum Aas
Redaktør,
Natur & miljø

**Det aller
lureste Norge
kan gjøre er å
frigjøre mer av
den energien
vi allerede
produserer.**

DET ER TURBULENTE TIDER i Europa. Krigen i Ukraina har ført til dramatisk prisoppgang på både elektrisitet, gass og bensin. Flere og flere land vil gjøre seg uavhengig av russisk gass, etter deres blodige invasjon av Ukraina. Tyskland har skissert en plan om å forsere utfasingen av fossile brenslere som helhet. Innen 2030 skal 80 prosent av deres kraftbehov dekkes av fornybare kilder, og innen 2045 skal Tyskland være helt uavhengig av fossil energi. EU som helhet er på samme linje, og forskere mener at elektrisitetsproduksjonen da må være fullstendig fornybar i 2040, for å klare å fase ut all annen fossil energibruk i 2050.

Dette får stor betydning for Norge, og norske planer om olje- og gassutvinning. Flere partier tar til orde for nye konsesjonsrunder på norsk sokkel, for å erstatte russiske forsyninger til EU-landene. Men dette blir en gambling mot at Tysklands og EUs ambisiøse klima- og energiplaner skal mislykkes. En konsesjonsrunde som utlyses i år eller neste år vil ikke kunne gi utbygde felt før om 12-15 år. Da er det ikke mange år igjen før våre fremste kunder har planer om å skaffe sin energi fra helt andre kilder enn olje og gass.

Også for Norge er det viktig å ha to tanker i hodet samtidig. På kort sikt kan vi gi et bidrag til å løse Europas energifloke, gjennom de olje- og gassfeltene vi allerede har bygd ut. Men å bygge ut nye, store prosjekter nå kommer med en enorm økono-

misk risiko i tillegg til klimarisikoen. For hva gjør vi hvis de ambisiøse planene om å gå vekk fra fossil energi faktisk lykkes? Da kan vi i verste fall ha investert milliarder i energi ingen vil ha. Og som uansett vil medføre en stor belastning på miljø og klima.

Det aller lureste Norge kan gjøre er å frigjøre mer av den energien vi allerede produserer. Vårt potensial for energisparing er stort, og dagens energipriser gjør det enda mer lønnsomt å satse på sparetiltak. Det vil kunne frigjøre energi, både til eksport og til økt elektrisitetsforbruk i Norge på bekostning av fossil energi, som kan monne stort. Dette viste Naturvernforbundet allerede i 2019, i rapporten «Fossilfritt Norge». Den avdekket at Norge kan bli helt uavhengig av fossil energi i 2040, selv uten store, nye utbygginger av vann- eller vindkraft. Rapportens anbefaling om storsatsning på energisparing har ikke blitt mindre aktuell med den energisituasjonen som finnes i dag.

Jeg skriver dette i midten av mars. Det er helt umulig å vite hvordan verden ser ut når bladet kommer i postkassa deres, eller på trammen, om et par uker. Er det fortsatt krig og energikrise, eller ser verden bedre ut? Men en ting er sikkert: det vil fortsatt være lurt, av hensyn til natur og miljø, å satse stortilt på energieffektivisering. Og det vil være forbundet med langt høyere risiko enn før å gå inn for ny utbygging av olje og gass. Ikke bare for natur, miljø og klima, men også økonomisk. ■

**Natur
& miljø**

Utgiver:
Naturvernforbundet
Mariboes gate 8, 0183 Oslo, Norge.
Telefon 23 10 96 10
Telefaks 23 10 96 11
E-post: redaksjonen@naturvernforbundet.no

Redaktør: Kristian Skjellum Aas
ka@naturvernforbundet.no
Journalist: Tor Bjarne Christensen
tbc@naturvernforbundet.no
Journalist: Lise Helset Eide
le@naturvernforbundet.no
Annonser: GMK, tlf 55 10 10 97
Layout: Ketill Berger, Film & Form
Trykkagent: Polinor

Abonnement:
Første år: 195,-
Bedrifter/institusjoner: 700,-
Enkeltpersoner: 360,-
Bestilles hos medlem@naturvernforbundet.no
Naturvernforbundet innestår ikke for miljøvennligheten til de bedrifter, tjenester eller produkter som det annonseres for i Natur & miljø.

Naturvernforbundet

Du kan stille over
3200
klima- og miljøkrav til mer enn
400
typer varer og tjenester via
1
enkelt merke.

Det er vanskelig å vite hva som er det mest miljøvennlige valget. For hva er viktigst? Klima, miljøgifter, biologisk mangfold eller overforbruk av ressurser? Alt må til i overgangen mot en mer sirkulær økonomi. Svanemerket er en helhetlig merkeordning som vurderer alle relevante miljøproblemer i livssyklusen. Bare varer og tjenester som oppfyller alle våre strenge krav til klima, kjemikalier og bærekraft klarer å bli sertifisert.

Svanemerket

Vanskelig å få. Enkelt å velge.

Nordens offisielle miljømerke

En verden der alt går rundt

Tenk deg en verden der ingenting kastes. Alle produkter er laget slik at de er enkle å reparere, bytte deler på, gjenbruke og gjenvinne. Hvis noe kastes, blir alle materialer brukt på nytt. En verden der alt går rundt, helt enkelt! ➤

Tekst: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvernforbundet.no

Det er det økonomer, forskere, politikere og miljøvernere tenker på når de snakker om «sirkulærøkonomi». Et system der ressurser går i sirkel, istedenfor å bli kastet, deponert og kassert. Et system der vi ikke trenger å kaste noe. Dagens avfall er morgendagens ressurser, som vi lager nye produkter av. Miljødirektorets definisjon av sirkulærøkonomi er slik: «I en sirkulær økonomi må produktene vare så lenge som mulig, repareres, oppgraderes og brukes om igjen. Når produktene ikke kan brukes om igjen i sin opprinnelige form, kan avfallet materialgjenvinnes og brukes som råvarer inn i ny produksjon. Ved å bruke produkter og avfall om igjen, utnyttes de samme ressursene flere ganger og minst mulig går tapt».

Et mål å strekke seg mot

Nå er dette bildet av «sirkulærøkonomi» et idealbilde. Et samfunn helt uten avfall, og helt uten at produkter taper seg i kvalitet ved gjenbruk og gjenvinning, er ikke mulig. Det er et mål å komme lengst mulig i retning av en sirkulær økonomi, og både politiske myndigheter, næringsliv, miljøvernere og andre er enige i dette målet. Men til tider legger de forskjellige betydninger i begrepet, og har ulikt ambisjonsnivå.

– For Naturvernforbundet er det viktig at sirkulærøkonomien går gjennom hele livsløpet. At man designer produkter hvor det ikke brukes miljøgifter, at produkter og materialer brukes igjen i så stor grad som mulig og at vi reduserer vårt totale forbruk, sier Joakim Sandvik Gulliksen, fagrådgiver for plast og avfall i Naturvernforbundet.

Målet: å unngå avfall

Slik økonomien i stor grad fungerer i dag, snakker vi om en «lineær» økonomi, som kan beskrives langs ei rett linje. Man utvinner råvarer, setter disse sammen til et produkt, som så tas i bruk. Når det er utbrukt, eller ferdig, kastes det. Da skapes avfall, som ikke kan brukes på nytt. Ofte havner slikt avfall på fyllinger, eller blir brent for å hente ut energien i avfallet. Det er jo en slags gjenvinning, men på et mye lavere nivå: materialene går tapt, og for å produsere nye produkter av samme type må det utvinnes nye materialer.

I en sirkulær økonomi er målet å unngå avfall, og i så stor grad som mulig bare sitte igjen med materialer som kan brukes igjen. Men da må man planlegge for dette gjennom hele livsløpet ➤

Man utvinner råvarer, setter disse sammen til et produkt, som så tas i bruk. Når det er utbrukt, eller ferdig, kastes det.

Foto: Kyril Gorlov/istockphoto.com

Foto: Luis Becerra Berbel/istockphoto.com

Avfallsdeponering beskrives som en utdatert måte å møte avfallsproblemet på. Her begraves materialer og ressurser som i en sirkulær økonomi må brukes om igjen.

En mer sirkulær økonomi gjør at vi tar bedre vare på de materialene vi allerede har utvunnet, og bruker disse flere ganger. Da blir det mindre behov for uttak av nye materialer, blant annet gjennom gruvedrift. Her fra Río Tintos gruve i Huelva, Spania.

Foto: Ane Øvrebo

Joakim Sandvik Gulliksen, fagrådgiver for plast og avfall i Naturvernforbundet.

Norge er også en stor produsent av ikke-fornybar energi, med olje og gass som våre største eksportartikler. Dette, sammen med en relativt lav andel av resirkulering av avfall, gjør Norge til verdens minst sirkulære land

til et produkt. I dag foregår design og produktutvikling ofte helt løsrevet fra avfallshåndtering, resirkulering og gjenbruk. Det gjør at mange produkter blir laget på en måte som gjør at de er vanskelige eller umulige å reparere eller gjenbruke. Eksempler på dette kan være elektronikk der det er umulig å skifte for eksempel skjerm eller batteri, emballasje som er sammensatt av flere typer plast, metall og/eller papir, klær produsert med stoffer som er vanskelige å bøte, tekstiler som taper kvalitet i resirkuleringsprosessen så de ikke kan brukes til annet enn filletter eller fyll i puter, og engangsemballasje.

Må sikre kvaliteten

For en ting er å gjenbruke materialer på en eller annen måte. Men i en sirkulær økonomi må man også sikre at disse materialene kan gjenbrukes med samme kvalitet. Hvis ikke vil det før eller senere oppstå et avfallsproblem. Hvis plastflasker ikke kan gjenbrukes som plastflasker, men taper så mye kvalitet i prosessen at de bare kan bli for eksempel fleeceplagg, har du ikke en fullt sirkulær kjede. Til slutt vil du sitte igjen med plast med så dårlig kvalitet at det blir avfall. Det samme kan sies om det gamle, norske systemet for gjenbruk av utrangerte bildekk: å kverne dem opp, og bruke dem som innfyllsmateriale på kunstgressbaner. Det så ut som en løsning, men viste seg å skape en av Norges aller største kilder for mikroplast i naturen, nest etter den faktiske slitasjen av bildekk som skjer under kjøring.

Innhold av miljøgifter er en tredje ting som kan hindre gjenbruk og gjenvinning av materialer. Hvis man designer produktene slik at de ikke inneholder miljøgifter fra begynnelsen av, er mulighetene for gjenvinning mye større, og mulighetene for giftspredning i naturen eliminert.

Vil gi større ansvar til produsentene

I dag finnes flere sirkulære elementer i økonomien, men lite helhetlig tankegang der det sirkulære får legge premissene for hele livsløpet til produkter, fra idéstadiet og design via bruk til gjenbruk. Ansvar for produktdesign, produktkrav og avfallshåndtering ligger hos ulike aktører. Produsenter kan velge å ta hensyn til at produktene skal gjenvinnes og gjenbrukes når de utvikler, designer eller importerer nye produkter, men det er lite som pålegger dem å gjøre det. Og det er kommunene som er ansvarlige for avfallshåndteringen i Norge, så hvis det settes produkter på markedet som skaper mye avfall faller kostnadene i stor grad på dem. Ikke på produsent eller importør. Her ønsker Naturvernforbundet å

gå i retning av flere produsentansvarsordninger, der produsenter og importører pålegges et ansvar for produktet i hele dets levetid, også etter at bruken er avsluttet og produktet skal gjenbrukes, gjenvinnes eller resirkuleres.

Pantesystemet godt eksempel

På en del avfallsinnsamling er Norge i verdens toppen. Pantesystemet for drikkeemballasje har høy innsamlingsgrad, og blir av mange holdt frem som en stor suksess. Ifølge Infinitums årsrapport for 2020 gjenvinnes hele 92 prosent av alle flasker og bokser som inngår i pantesystemet. Tilsvarende tall for annen emballasjeplast er 33,5 prosent. Nylig sto et behandlingsanlegg for plastflasker klar på Heia i Fetsund, som skal produsere plastgranulat av pantede flasker av en kvalitet som kan brukes til nye drikkeflasker. Men helt sirkulært er det ikke: på grunn av kvalitetskrav er det vanskelig å få til ny drikkeemballasje laget av 100% resirkulert plast.

– Dersom 80 prosent av råstoffet i nye flasker

Foto: Katrine Lunke/Infinitum

er resirkulert materiale, vil materialet i flaskene i snitt bli brukt fem ganger i den lukkede sløyfen. Dette vil i så fall gi en årlig reduksjon i klimagassutslipp på 77 500 tonn, sier administrerende direktør Kjell Olav Maldum i Infinitum, selskapet som driver Norges pantessystem, til selskapets nettside.

Verdens minst sirkulære land

Norge er også en stor produsent av ikke-fornybar energi, med olje og gass som våre største eksportartikler. Dette, sammen med en relativt lav andel av resirkulering av avfall, gjør Norge til verdens minst sirkulære land ifølge rapporten Circularity Gap Report. Den er utarbeidet av den nederlandske organisasjonen Circle Economy. Kun 2,4 prosent av vår økonomi er sirkulær, mens den globale sirkulariteten er målt til 8,6 prosent. Analysen av Nederland viser 24,5 prosent sirkularitet, og Østerrike ligger på 9,7 prosent.

Tross disse nedslående tallene får Norge god omtale på flere felter, blant annet når det gjel-

der gjenvinning av materialer med høy verdi, og pantessystemet fremheves som et godt eksempel. Likevel klarer vi ikke å gjenvinne mer enn 30 prosent av alt avfall. Vi bruker også mer råvarer og materialer enn de aller fleste andre land på kloden, og er de som bruker aller mest på hus, hjem og hytter.

Norge får skryt for sine produsentansvarsordninger innen gjenvinning og avfallsbehandling av biler, dekk, elektronikk, emballasje og batterier. Bildet er altså ikke helsvart. Potensialet for å øke Norges sirkularitet er enormt, ifølge rapporten: Norge kan senke sitt materialforbruk med to tredeler, og oppnå en sirkularitet på over 45 prosent, ifølge rapporten.

– Dette er selvfølgelig en teoretisk beregning. Men det viser at vi har enorme muligheter til å redusere vårt forbruk av råvarer, og til å gjennbruke og gjenvinne mye mer enn vi gjør i dag. Men da må den sirkulære tankegangen inn i alle ledd i design, produksjon, salg og etterhåndtering, sier Gulliksen. ■

Pantessystemet holdes frem som en av de tiltakene som fungerer best i Norge. Men vårt høye forbruk, og vår store eksport av ikke-fornybar olje og gass, gjør at Norge til nå er det minst sirkulære landet som Circle Economy har laget rapporter om.

Plastbomben

Verden produserer nå dobbelt så mye plast som for 20 år siden. Bare 9 prosent resirkuleres, resten havner på fyllinger, i forbrenningsanlegg eller i naturen. Nå har FNs miljøforsamling vedtatt et mandat som kan lede til en avtale om å begrense plastbruk.

Tekst: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvernforbundet.no

– Dette er en historisk miljøenighet. Plastforurensning er en global miljøutfordring med store konsekvenser for havet, naturen og mennesker. Det var på høy tid at verden tok dette steget. FNs generalsekretær har til og med uttalt at resultatet fra Nairobi er det mest betydningsfulle som har skjedd for miljøet siden Parisavtalen ble vedtatt i 2015, sier klima- og miljøminister Espen Barth Eide. Barth Eide ledet FN-møtet der forhandlingene førte frem til en enighet.

Dystert plastbilde

I februar, rett før møtet i Nairobi, kom OECD-rapporten «Global Plastics Outlook». Den tegner et dystert bilde av hvordan plastforurensningen øker. I 2019 ble det produsert 431 millioner tonn plast i verden. Bare 29 tonn resirkulert plast kom inn i varestrømmene. Kun halvparten av plasten som samles inn til resirkulering blir faktisk resirkulert. Hele 82 millioner tonn plast havnet på avveie bare i 2019, med muligheter for ukontrollert forurensning av hav og land. I tillegg havnet hele 174 millioner tonn plast på fyllinger, sårbar for slitasje og avrenning til jordsmonn og miljø.

– Viktig å innlemme alt

– Det var en diskusjon på møtet i FNs miljøforsamling om avtalen skulle begrense seg til plastutslipp i havet, eller om den skulle omfatte miljøet generelt. Forhandlingene endte med en bred forståelse av omfanget av problemet, men med en fremheving av det marine miljøet. For oss var det viktig å innlemme all plastforurensning, sier klima- og miljøminister Barth Eide.

Men vedtaket betyr ikke at verden har en fiks ferdig avtale om å redusere plastforurensningen. Det er enighet om en tidsplan, at avtalen skal være juridisk bindende og at avtaleteksten skal være klar innen utgangen av 2024. Denne våren blir

det forhandlinger om dagsorden og progresjon i samtaler, og det legges opp til halvårlige forhandlingsmøter frem til vedtak i 2024.

Enormt omfang

Det er lenge siden det har blitt startet nye, lignende forhandlingsløp internasjonalt. Plast brukes i en enorm rekke produkter, og undersøkelser viser at produkter som bildekk, maling og tekstiler er blant de store bidragsyterne til mikroplastutslipp. Spørsmålet er om forhandlingsdelegasjonene til verdens land er klare over omfanget av problemet, eller om vi havner i en ny forhandlingsspiral der «alt og ingenting» til slutt er tema, og man i stor grad kommer til møtene med fastlåste posisjoner, slik det innimellom har skjedd i forhandlinger om klima og biologisk mangfold.

– Befriende å se fremgang

– Jeg tror det er en voksende forståelse av omfanget. Her må vi snu økonomiske incentiver så de virker i en sirkulær retning, og også snakke om å begrense forbruket av plast ved å nevne hva vi må bytte ut, og hva vi bør klare oss uten. Men det virker som det er en større politisk

villighet til å jobbe for strengere reguleringer internasjonalt. Det er befriende å se fremgang i slike prosesser, og arbeidet med en plastavtale løftes nå frem som en spydspiss i internasjonal sammenheng. Håpet er at dette skal gi en ny giv også til annet internasjonalt miljøsamarbeid, sier statsråd Barth Eide.

Positivt med livssyklus-avtale

– Det mest positive er at mandatet for plastavtalen inkluderer hele livssyklusen til plasten, fra produksjon til avfallsbehandling. Det har nok vært det viktigste poenget for oss i miljøbevegelsen, sier Joakim Sandvik Gulliksen, fagrådgiver på plast og avfall hos Naturvernforbundet.

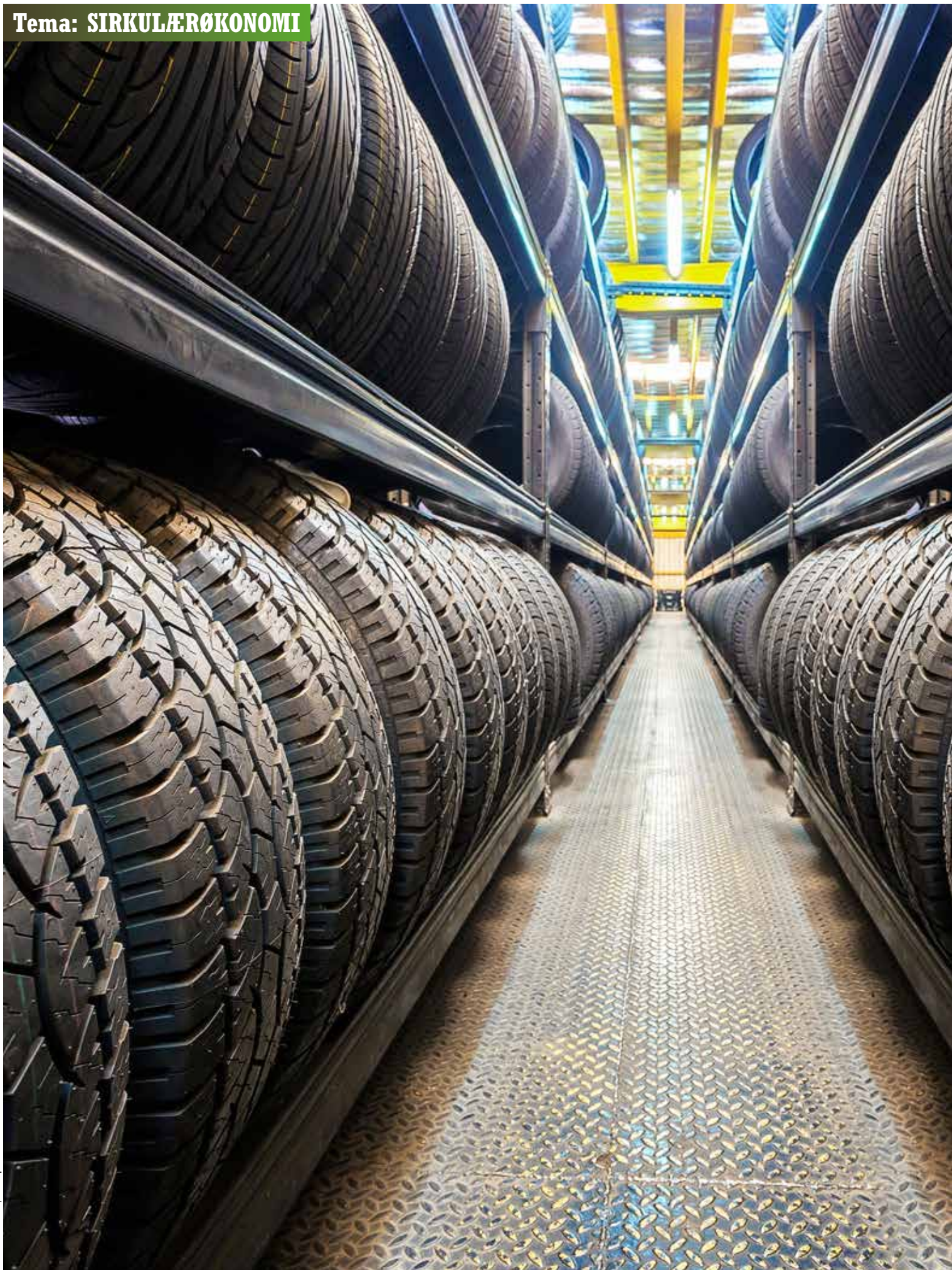
– Folk i vårt nettverk trekker frem Norge, Peru og Rwanda som de førende landene for å dra dette i land. De har også fått med tunge land som USA og India på å gå med på en juridisk bindende avtale, og det er positivt. Men forhandlingene blir en fortsatt kamp mot olje-, gass- og petrokjemiindustrien, som nå vrir sine investeringer fra energi til petrokjemisk produksjon, blant annet plast. De vil ikke ha denne avtalen, og vil i hvert fall ikke at den skal omfatte hele plastens fulle livssyklus, sier Gulliksen. ■

Klima- og miljøminister Espen Barth Eide foran en plastskulptur ved FNs miljøforsamling i Nairobi.

Foto: Martin Lerberg Fossum/KLD

Foto: Martin Lerberg Fossum/KLD

For å produsere ett dekk trengs det 26,5 liter råolje, ifølge teknologimagasinet gizmag.com. Dekk lages av syntetisk gummi, gummi, ulike kjemikalier og tilsetningsstoffer.

Bildekk – et skittent kinderegg

Store klimagassutslipp, mengder med mikroplast, miljøgifter og en vanvittig sløsing med fossile ressurser. Bildekk står som et symbol på forurensning og utslipp – et skittent kinderegg, som ingen helt vet hva vi skal gjøre med.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Her er noen skitne fakta om bildekk:

- Bildekk er den største kilden til utslipp av mikroplast på land i Norge.
- Materialgjenvinning av bildekk sprer mikroplast og miljøgifter i naturen.
- Forbrenning av dekk til energiproduksjon fører til utslipp av klimagasser.

– Bildekk representerer et kjempeproblem. Foreløpig finnes det ingen god løsning på hvordan vi kan stanse utslippet av mikroplast eller håndtere de enorme mengdene med kasserte bildekk, sier Joakim Sandvik Gulliksen, fagrådgiver med ansvar for plast og avfall i Naturvernforbundet.

– Den eneste virkelig gode løsningen på dekkproblemet er færre biler på veiene, sier Gulliksen.

Med bildekk i næringskjeden

Hva skal vi gjøre med alle bildekkene? Hver bil har fire sommerdekk og fire vinterdekk.

Etter et par års bruk, avhengig av hvor langt du kjører, må du bytte dem ut. Tar du en titt på de gamle dekkene, vil du se at store deler av mønsteret er borte. En rapport konsultentselskapet Mepex leverte til Miljødirektoratet i fjor viser at 1,9 kilo mikroplast årlig blir slitt av dekkene på norske biler, per kjøretøy. Dekk er laget av syntetisk gummi, gummi, ulike tilsetningsstoffer og kjemikalier. Det som virvles ut i naturen er en blanding av plast og miljøgifter. Det havner i jordsmonn, elver, innsjøer og havet, hvor mikroplasten påvirker og skader naturlige økosystemer. Det er funnet en lang rekke organismer som spiser eller får i seg mikroplast. På den måten ender plast fra bildekkene i næringskjeden.

Dekkestøv dreper laks

En studie av coho-laks på stillehavskysten av USA viser at dekkpartiklene faktisk kan være dødelige. Når laksen trekker opp i elver og bekker for å gyte, har det oppstått flere hendelser med akutt død. Forskere fra to universiteter i Washington mener at de nå har funnet årsaken: en sammensetning av

Hvert år slites 1,9 kilo mikroplast av dekkene på norske biler, en blanding av plast, kjemikalier og miljøgifter som havner i jordsmonn, elver, innsjøer og havet.

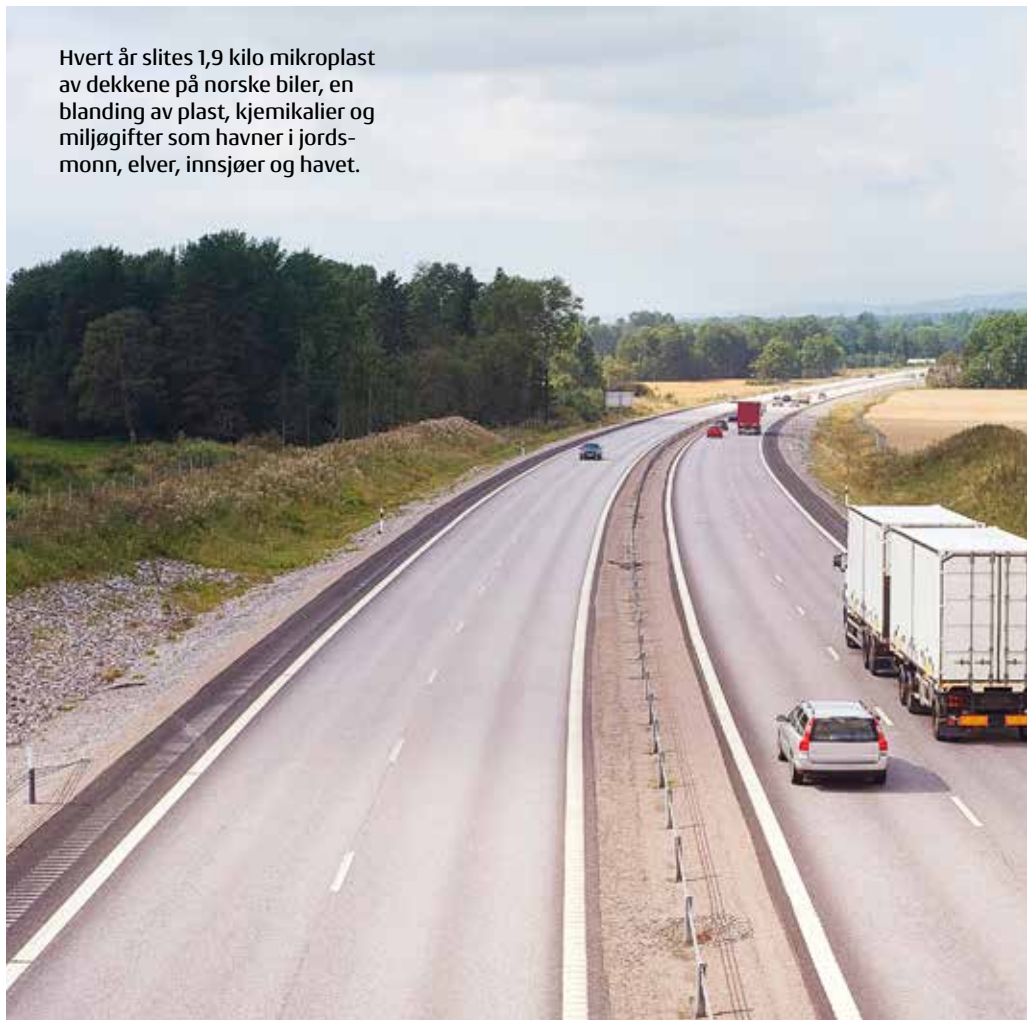
kjemikalier (6PPD-kinon) fra bildekk. Tilsetningsstoffet forhindrer at dekkene brytes ned for raskt, men for laksen er det svært giftig. Når det regner, skylles dekkstøvet fra veiene og ut i elvene.

– De fleste tror at vi vet hvilke kjemikalier som er giftige, og alt vi trenger å gjøre er å kontrollere mengden av disse kjemikaliene for å sikre at vannkvaliteten er bra. Men dyr er faktisk sårbare for denne gigantiske kjemiske suppen, og mange av kjemikaliene kjenner vi ikke til, sa Edward Kolodziej i en artikkel om saken på Universitetet i Washingtons nettside i desember 2020. Kolodziej er førsteamanuensis ved universitetet og en av forfatterne bak studien.

Tok livet av krepsdyr

Også norske forskere advarer mot miljøgiftene som lekker ut fra kasserte dekk. I en studie utført av Sintef ble små krepsdyr (copepoder) utsatt for sivevann fra gummi-granulat fra bildekk, den samme typen som er brukt på norske kunstgressbaner.

«Utvaskingen var giftig ved høye konsentrasjoner, vist ved høy dødelighet i løpet av få dager. Svært lave konsentrasjoner førte derimot ikke til dødelighet, men så ut til å bli tolerert av organismene, i det minste på kort sikt, skriver Sintef i en artikkel om saken på egen nettside.

8325 tonn mikroplast

I 2020 ble det årlige utslippet av mikroplast på land beregnet til drøye 19 000 tonn, ifølge rapporten *Norske landbaserte kilder til mikroplast*, som Mepex laget på oppdrag fra Miljødirektoratet. Den viser at bildekkene er den

store synderen. Hele 41,6 prosent, eller 8325 tonn, kommer fra veitrafikken. 85 prosent av dette er mikroplast fra slitasje av dekkene. Den nest største kilden til mikroplast er kunstgressbaner, som står for utslipp av nesten 30 prosent av det årlige utslippet mikroplast. Også denne plasten stammer i stor grad fra bildekk i form av gummigranulat. Dermed er bildekk både den største og nest største kilden til spredning av mikroplast på land.

Et berg av bildekk

Men det er ikke bare som kilde til mikroplast at bildekkene skaper problemer. Hvert år kasseres et berg med nedslitte bildekk. Ifølge tall fra Dekkretur kom det i 2020 inn mer enn 67 500 tonn bildekk. Det var ny rekord. I perioden fra 2001 til 2020 ble det samlet inn nesten 1 million tonn med bildekk. Produksjon av nye dekk krever enorme fossile ressurser. Rundt 26 milliarder liter ikke-fornybar olje brukes årlig til produksjon av bildekk. For å produsere ett dekk trengs det 26,5 liter råolje, ifølge teknologimagasinet gizmag.com.

Ved en overgang til en sirkulær økonomi er det avgjørende at materialer ikke går tapt, men kan gjenbrukes. Hvordan er dette regnskapet for bildekkene? Tall fra Dekkretur viser at hele 70 prosent brennes for å gi

To coho-laks svømmer opp en elv i Tillamook-skogen i Oregon på vestkysten av USA for å gyte. I bekker i urbane strøk tar et tilsetningsstoff fra bildekk livet av denne laksen, ifølge en studie fra to universiteter i Washington.

Foto: iStockphoto

energi til produksjon av sement. Dette gir betydelige utslipp av klimagasser. I 2020 gikk 43 406 tonn med dekkavfall fra Norge til forbrenning ved sementfabrikker i Norge, Tyrkia og Marokko.

– Naturvernforbundet er kritisk til at så store ressurser brennes. Det er en voldsom sløsing av ressurser, sier Gulliksen.

Kunstgress og bildekk

30 prosent av de innsamlede dekkene gikk i 2020 til materialgjenvinning, ifølge Dekkretur. Dette ble brukt til dekkmasse, underlag og fyllmasse ved bygging av veier og næringsbygg, skytematter, fendere, lekeapparater og lignende. Heller ikke den delen som gjenvinnes er uproblematisk. Gummidekke, gummibiter og granulat fra bildekk er kilde til forurensning og spredning av miljøgifter.

Tidligere ble gummigranulat fra norske dekk også brukt på kunstgressbaner. Nå importeres gummigranulat fra bildekk fra utlandet til dette formålet. Store mengder havner i naturen, fordi gummibitene blir spredd av vær, vind, snømåking og fotballsko. Hvert år etterfylles det tonnevis med granulat. Utregninger som konsultentselskapet COWI utførte for Miljødirektoratet i 2016 viser at mellom tre og fem tonn med gummikuler årlig havnet på avveie fra hver enkelt

kunstgressbane. Ifølge rapporten fra Mepex var det samlede utslippet av mikroplast fra kunstgressbaner i 2020 nesten 6000 tonn.

Siden begynnelsen av 2000-tallet er det bygget over 1800 kunstgressbaner her til lands. I tillegg kommer 552 løkker og 2395 ballbinger, ifølge tall fra Norges Fotballforbund. Samlet dekker alle disse kunstgressbanene over 12 200 dekar.

– Feilslått sirkulærøkonomi

– Det er en kjempedårlig løsning å bruke dekk til granulering og plastdekke. Dekk skal være myke, trafiksikre, fleksible og flammehemmende, de samme egenskapene som gjør dem giftige når de brukes på en fotballbane eller en lekeplass. Det er feilslått sirkulærøkonomi. Målet må være å lage nye dekk av de kasserte dekkene, sier Gulliksen.

Det foregår i dag regummiering av dekkstammer fra brukte dekk, men det har vist seg å være vanskelig å bruke gummien fra dekkene på nytt. Det jobbes nå med å utvikle en teknologi for pyrolyse av dekk for å gjenbruke materialer, men det er for tidlig å si om det vil lykkes.

Forbud mot gummigranulat

EU arbeider nå med reguleringer som skal redusere utslippene av mikroplast.

– Utilsiktete utslipp av mikroplast er

sterkt knyttet til produksjon og forbruk av plast. Den mest effektive måten å redusere disse utslippene på vil være å regulere tilgangen på plast, skrev Naturvernforbundet i en høring til EU i februar i år.

EU har også et forslag til forbud mot bruk av gummigranulat i kunstgressbaner til behandling. Et slikt forbud kan bli vedtatt av EU-parlamentet i løpet av 2022. Hvis det skjer, vil forbudet også bli gjeldende i Norge. I Norge har det vært sterk motstand mot dette, både fra idretten og returbransjen. Myndighetene har latt seg påvirke, og i 2021 ble det innført en ny forskrift. Den begrenser ikke bruken av gummigranulat på idrettsbaner, men skal kun redusere spredningen av mikroplast derfra. Det er nå krav om fysiske barrierer rundt kunstgressbaner og krav om forsvarlig håndtering av snø som inneholder granulat, blant annet.

– Jeg tror bevisstheten om hvor stort miljøproblem mikroplast representerer har sunket inn hos EU-politikerne. Vi trenger et forbud mot gummigranulat i kunstgressbaner og langt strengere regulering av miljøgifter i plastprodukter, sier Gulliksen og understreker:

– Den eneste gode løsningen er færre biler på veiene. Det betyr mindre mikroplast i naturen, reduserte avfallsmengder, mindre svevestøv og lavere klimagassutslipp. ■

Foto: Angela Kotsett/iStockphoto

Tusener av tonn med gummigranulat fra bildekk er spredd på norske kunstgressbaner. Store mengder er spredd i naturen.

Klar til å lenke seg fast for Førdefjorden

Det finnes alternativer til å dumpe gruveavfall i norske fjorder. Avgangsmassene kan brukes til flere ulike formål. Likevel står gruveselskapet Nordic Mining nå klar til å starte åpent dagbrudd med dumping av enorme mengder gruveslam i Førdefjorden. Det akter Natur og Ungdom å stanse, koste hva det koste vil.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

I begynnelsen av mars avsluttet Natur og Ungdom sin protestleir ved foten av Engbøfjellet i Vevring, der de var klare til å lenke seg fast for å hindre gruveselskapet i å anlegge vei, rive hus og starte byggingen av industrianlegget.

Beredskapen er klar

– Nå har vi hatt tre uker med protestleir, hvor vi har trent opp masse aktivister som er klare til å aksjonere. Vi har hatt fakkelvandring, møtt stortingspolitikere og hatt festmiddag. Folk fra hele verden har kommet hit og blitt kjent med Vevring og folkene som bor her. Nå er beredskapen klar, forteller Gina Gylver, nyvalgt leder i Natur og Ungdom.

– Det har vist seg at gruveselskapet ikke er så klare til å sette i gang som de har sagt.

Derfor avsluttet vi leiren. Nå lar vi de lokale holde vakt, mens vi fortsetter å jobbe politisk for å stanse dette, sier Gylver.

Hun forteller at Natur og Ungdom har mange aktivister som står klare til å lenke seg fast.

– Godt over 4000 personer har skrevet seg på aksjonslistene våre, og i det siste har vi hatt mange inne til trening i forbindelse med leiren ved Førdefjorden, så vi er godt forberedt, sier hun.

– Ekstremt viktig sak

– Hvorfor tyr dere til sivil ulydighet for å stanse dette?

– Natur og Ungdom bruker sivil ulydighet

svært sjelden, men dette er en ekstremt viktig sak. Vi har jobbet for å redde Førdefjorden i ti år. Vi har forsøkt alt. Hvis regjeringen ikke griper inn og stanser dette, har vi snart bare aksjoner igjen, sier Gylver.

Hun peker på de store naturverdiene i Førdefjorden, at den er nasjonal laksefjord, at villaksen har havnet på rødlisten og at det finnes gode alternativer til å dumpe avgangsmassene i sjøen.

– Regjeringen snakker om å bygge ut grønn industri og at det skal komme et grønt industriløft. Da må vi passe på at det ikke går på bekostning av naturen. Vi må få på plass krav som gjør at vi ikke bygger ned og ødelegger naturen vår, sier Gylver.

Foto: Jørgen Næss Karlisen

Restmassene kan brukes

– Finnes det gode alternativer til gravedumping? Ifølge gruveselskapet er det nødvendig å dumpe avgangsmassene i fjorden.

– De sier det, og har gjort det lenge. Det er derfor kommunestyret nylig ga byggetillatelse til gruveanlegget. Men det finnes alternativer. Nordic Mining har ikke utnyttet potensialet i avgangsmassene, og de har ikke fått strenge nok krav. Restmassene kan brukes til en rekke formål, og det som blir igjen kan fylles tilbake i gruvegangene. Hele prosjektet til Nordic Mining er designet for å produsere store mengder avfall. De har ennå ikke levert en avfallshåndteringsplan. En slik plan burde de hatt helt fra starten. Det hol-

der ikke å si at det kommer etter hvert, sier Gylver.

Gruveprosjekt uten deponi

Hun viser til gruveselskapet Arctic Mineral Resources (AMR), som også har planer om gruedrift i Engbøfjellet. AMR har søkt om driftskonsesjon for å utvinne granat med rutil som biprodukt. I stedet for åpent dagbrudd, vil selskapet drive underjords gruedrift «uten avfall, deponi eller varige sår i landskapet».

«Dette er mulig ved å flytte prosessanlegget til et nærliggende industriområde på Lutelandet, og frakte malmen dit for utvinning der gjennom de første 5 årene med

Klare til aksjon. Natur og Ungdom har mer enn fire tusen personer på sine lister over folk som vil delta i aksjonene for å hindre gravedumping i Førdefjorden. Leder i Natur og Ungdom Gina Gylver (til høyre) får her støtte av Ane Breivik, leder i Unge Venstre, Synnøve Kronen Snyen, leder i Sosialistisk Ungdom, Ulrikke Torgersen, nasjonal talsperson i Grønn Ungdom, og Alberte Bekkhus, leder i Rød Ungdom.

virksomhet, og samtidig bidra med restmasser til utvikling av industriområdet», skriver AMR i en artikkel om sitt prosjekt.

– Pinlig dobbeltmoral

– Tror du det vil være mulig å hindre gravedumping i Førdefjorden?

– Ja, jeg tenker at det er en reell mulighet. Dette prosjektet er i utakt med tiden. Norge er nå ett av to land som tillater nye prosjekter med sjødeponi. Samtidig leder Norge Det internasjonale havpanelet, som blant annet arbeider for å beskytte havet mot forurensning. Det er pinlig for Norge, og viser en dobbeltmoral. Jeg tror ikke det tar lang tid før norske politikere setter ned foten og gjør gravedumping ulovlig. Jeg håper bare at det ikke er for sent for Førdefjorden og Repparfjorden. Det finnes fortsatt muligheter til å stanse dette, sier Gylver.

Klager kan stanse gravedumping

Hun viser til klagen på driftskonsesjonen til Nordic Mining som nå ligger til behandling på næringsminister Jan Christian Vestres bord. Bak klagen står Natur og Ungdom, Naturvernforbundet og tolv andre organisasjoner. I tillegg har Vestre en omgjøringsbegjæring fra Natur og Ungdom til behandling. EFTAs overvåkningsorgan ESA vurderer nå hvorvidt bruk av gravedumping i norske fjorder bryter med EUs direktiver. I sin foreløpige konklusjon skriver ESA at sjødeponi strider med mineralavfallsdirektivet. Det framkommer av et brev fra ESA til Klima- og miljødepartementet av 8. oktober 2021. ESA vurderer også om deponeringen bryter med vannrammedirektivet.

I tillegg til klagen pågår det også nå en rettsvist mellom Nordic Mining og AMR om rettighetene til mineralene i det aktuelle området. AMR har presentert planer om utvinning av granat på en langt mer skånsom måte, uten dagbrudd og dumping av gruveavfall i fjorden. ■

NABOLAGSMARKED

- ET MARKED I GATA DER DU BOR!

NÅR: LØRDAG 7. MAI 2022

HVOR: _____

KLOKKA: _____

SÅNN GJØR DU DET:

1. FINN TING DU VIL GI VIDERE
2. RIGG DIN BOD UTENFOR DER DU BOR
3. SELG, BYTT ELLER GI BORT TINGENE DINE
4. TA DEG EN RUNDE RUNDT I NABOLAGET OG SE OM DU FINNER NOE DU VIL HA

Naturvernforbundet

VELLENES
FELLESORGANISASJON

MILJØAGENTENE

BARNAS MILJØVERNORGANISASJON

BLI MED, OG GI DITT BIDRAG SLIK AT TINGENE VÅRE FÅR ET LENGRE LIV!

Naturvernforbundet jobber for et redusert og mer miljøvennlig forbruk. Forbruket vårt utgjør en stadig større årsak til klima- og naturproblemene. En måte å redusere forbruket på er å reparere i stedet for å kjøpe nytt og bruke tingene våre lenger, i hvert fall ett år til, eller sørge for at de får en ny vår i et annet hjem.

Nabolagsmarked er ett av våre bidrag til at tingene våre skal få et lengre liv, sammen med Klesbyttedagen som ble arrangert i mars. Nabolagsmarkedet er en del av Naturvernforbundets kampanje #Ettårtil, som skal inspirere folk til å ta vare på de tingene vi har, og bruke de lenger uten å kjøpe nytt like ofte.

Så finn frem tingene du ikke bruker, og arranger nabolagsmarked for naboer, borettslaget, sameiet, i bygården eller i velforeningen. Gi tingene et nytt hjem hvor de vil komme til nytte! Naturvernforbundet hjelper til med materiell, tips og miljøargumenter. Meld dere på vår nettside, slik at vi kan se interessen, og følge dere opp med litt tips når det nærmer seg. Når dere har meldt dere på får dere også tilgang til plakater til å skrive ut og henge de opp i nabolaget. Dere kan også klippe ut plakaten på motstående side her i bladet, og bruke den!

SLIK ARRANGERER DU NABOLAGSMARKED I DITT NABOLAG:

1. Meld dere på, skriv ut plakater og fyll inn hvor markedet skal være.
2. Heng opp plakater i nabolaget.
3. Inviter/informer gjerne velforeningen.
4. Inviter naboer og be de invitere videre, og lag gjerne et facebook-arrangement.

SLIK DELTAR DU PÅ SELVE DAGEN:

1. Finn frem ting du ikke bruker.
2. Rigg din bod – på bord/benk/teppe der du kommer ut fra ditt hjem.
3. Sørg for at tingene får et nytt hjem.
4. Ta deg en runde rundt, og se om du finner noe du trenger!

Typisk populære ting er: bøker, klær, verktøy, kjøkkenutstyr, leker, barneutstyr, sportsartikler, bagger, sekker og vesker, rammer og bilder, speil og annet nips.

Men husk også på: stiklinger, frø, knagger, duker, gardiner, kjæledyrutstyr, garnrester, hobbyutstyr m.m.

Typisk upopulære ting er: defekte og ødelagte ting, ødelagt eller utrangert elektronikk, ting med skår eller utslitte sko og klær. Alt må være helt og rent, og det bør virke.

Det som blir til overs kan man tilby nærmeste loppe-marked, levere på gjenbruksstasjonen eller spare til neste nabolagsmarked. ■

Nabolagsmarkeds-general Janne Gillgren i Naturvernforbundet.

Foto: Ane Øvrebo

[HTTPS://NATURVERNFORBUNDET.NO/NABOLAGSMARKED/](https://naturvernforbundet.no/nabolagsmarked/)

HVILKE KONSEKVENSER FÅR *DITT* USKREVNE TESTAMENT?

Ved å skrive testament, sikrer du at dine verdier
fordeles slik du ønsker. Se DetGodeTestament.no

Ombruk lønner seg

Det å produsere alle tingene vi har, krever store utslipp og naturinngrep. Derfor er det viktig å holde dem i omløp lengst mulig.

Hvis alle skulle levd som oss nordmenn, hadde vi trengt 3,4 jordkloder. Privat forbruk står for over 60 prosent av de menneskeskapte klimagassutslippene globalt, og nordmenn er i verdensklasse når det gjelder forbruk. På global basis blir så lite som 9 % av verdens ressurser gjenbrukt. Fordi det krever så store utslipp og naturinngrep å produsere tingene våre, er det viktig å holde dem i omløp lengst mulig.

Veldig mange hjem, boder og garasjer fylles opp av ting som bare ligger der. Det er snakk om enorme mengder med verdifulle ressurser som aldri blir brukt. Dette er verken bra for lommeboka, naturen eller klimaet. I forbindelse med dugnader blir dessuten store mengder fullt brukbare ting

kastet i en container, og tingene blir dermed ofte ødelagt før de får sjansen til å være til nytte og glede for andre. Husk at det du har liggende som rot eller skrot, kan være akkurat det en annen person trenger.

Her er noen tips:

- Et rom til overs i boforeningen kan gjøres om til ombruksrom. Der kan naboer sette igjen ting de ikke trenger som andre fritt kan ta.
- Arranger loppemarked eller bakgårdsalg.
- Opprett en lukket Facebook-side der naboer kan selge eller gi bort ting de ikke trenger.
- Selg eller gi bort det du ikke lenger har bruk for, på for eksempel FINN eller Tise.
- Doner rene og brukbare gjenstander til

Illustrasjon: Helene Moe

for eksempel loppemarkeder, Fretex, UFF, eller frivilligsentralen der dere bor.

- Sportsutstyr av god kvalitet kan gis til utlånsordninger for barn og unge, som Skattekammeret og BUA.
- Ting som ikke kan repareres, selges eller gis bort skal leveres på kommunens gjenbruksstasjoner.

Disse tipsene er hentet fra Naturvernforbundets brosjyre Miljøvennlige nabolag. Du finner den og mange flere tips her: <https://naturvernforbundet.no/nabolag/>

Vi som jobber på jernbanen er stolte fordi vi også gjør en innsats for et bedre miljø.

Norsk Jernbaneforbund

Vi har engasjert oss i problematikken rundt i eierløst avfall i Lofoten!

- ♦ **375 tonn marint avfall** er fjernet fra vår kystlinje siden 2011
- ♦ Vi har hatt fokus på **ulovlig bålbrekking** nesten like lenge, og det er synlig færre bål.
- ♦ Vi har hatt **jernkampanjer** for bistå til fjerning av gammelt jernskrot.
- ♦ Vi jobber **forebyggende mot forsøpling**.

www.cleanuplofoten.no
www.las-lofoten.no

Hvem har ansvaret

Brukte klær hoper seg opp. Systemene for innsamling og gjenvinning kneler over hele den vestlige verden. Hvem har ansvaret for avfallsberget som blir stadig større?

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

Jo, det bør produsentene og importørene ha, mener Naturvernforbundet. Da vil de som lager og importerer klær tjene mer på å satse på klær som varer lenger, og gir nytte i lengre tid før de ender opp som avfall. Det vil også gjøre at det blir billigere for bransjen å satse på klær som er produsert i materialer som lettere lar seg gjenvinne, og å begrense den totale mengden klær.

Lengre levetid, lettere å reparere

Dette kalles en produsentansvarsordning. Forbundet mener at en slik ordning i Norge bør være lovfestet, slik at alle produsenter og importører av klær og tekstiler blir omfattet. Målet er å redusere miljøbelastningen fra klær og andre tekstiler slik at produktene skal vare lenger, kunne repareres, og kan gjenbrukes.

– **Må ta ansvar for søppel og forurensning**
– Det høres kanskje utopisk ut, men hand-

Foto: Naturvernforbundet

for klærne?

ler egentlig ikke om noe mer enn det lovverket krever av annet næringsliv: at de skal ta ansvar for det søppelet og den forurensningen de lager. EU har gått langt i denne retningen. I deres handlingsplan om sirkulær økonomi foreslår de konkrete tiltak for å redusere miljø- og klimapåvirkningen fra tekstiler. Produsenten skal få ansvar for å lage produkter som har lengre levetid, og som kan vedlikeholdes og repareres. Avfallsmengden skal ned, og gjenbruksraten opp. EU planlegger også et forbud mot å ødelegge over-

skuddslagre av produkter som ikke er blitt solgt. Dette er punkter som også Norge må følge opp, sier Janne Gillgren, fagrådgiver for miljøvennlig forbruk i Naturvernforbundet.

Høyt norsk forbruk

Nordmenn har et av verdens høyeste forbruk av materialer. Dette, sammen med høye CO₂-utslipp, gjør at vi kommer dårlig ut på bærekraftsindeks. Sustainable Development Index, som sist ble oppdatert i 2019, viser at nordmenn har verdens femte høyeste materi-

elle fotavtrykk. «Verdens materielle forbruk er langt utenfor planetens tålegrenser, og Norge er høyt oppe på forbrukstoppen. Nordmenns relative personlige konsum er nest høyest i Europa, og avfallsmengdene øker for hvert år. For å senke forbruket og bremse materialstrømmen behøver vi en omstilling fra en lineær til en sirkulær økonomi hvor materialer holdes lenger i bruk og behovet for uttak av nye ressurser senkes», skriver Naturvernforbundet i en uttalelse som ble vedtatt av organisasjonens landsstyre i fjor. ➤

Naturvernforbundets Janne Gillgren brenner for klesbytting og sirkulærøkonomi. Nå kjemper hun for at produsenter og importører av klær skal få ansvaret for hva som skjer med klærne etter bruk.

Få kjøper brukt

Klær er en viktig del av denne forbruksspiralen: I 2018 kjøpte vi dobbelt så mye klær som i 1988. Prisene har imidlertid gått kraftig ned, så vi bruker ikke mer penger på klær enn vi gjorde i 1988, selv om mengden er doblet. Og få velger å kjøpe brukt: Ifølge SIFOs rapport «Klær og miljø: Innkjøp, gjenbruk og vask» fra 2020 kjøper nordmenn 23,5 plagg årlig i snitt, men under ett av disse er brukt. I tillegg viser rapporten at de som kjøper flest brukte klær er de samme menneskene som også kjøper flest nye klær. Kjøp av bruktklær kommer altså i tillegg til et høyt forbruk av nyproduserte klær, ikke som erstatning.

Viktig med miljømål

Flere aktører i bransjen og politiske partier ønsker en ordning med produsentan-

Tekstilfokus på Stortinget

■ Høyres stortingsrepresentanter Mari Holm Lønseth, Mathilde Tybring-Gjedde og Sandra Bruflot har fremmet et representantforslag om en mer bærekraftig og sirkulær tekstilindustri. Flere andre partier fremmet for kort tid siden et lignende forslag, som ble nedstemt med henvisning til at intensjonen var god, men at forslaget burde ses i sammenheng med annen politikk.

«Forslagsstillerne mener at produsentansvar kan være et virkemiddel for å sikre økt innsamling av tekstiler for ombruk og sikre at en større del av tekstilavfallet blir materialgjenvunnet. Siden et produsentansvar omfatter mange ulike produkter og pliktsubjekter, må det utredes nøye, og en slik utredning bør igangsettes nå», heter det i forslaget.

svar, men er ikke omforente om hvordan en slik ordning skal se ut. Naturvernforbundet mener det er viktig at en slik avtale har som mål å være et verktøy for å redusere forbruket, forhindre overproduksjon og oppfylle miljømål.

– Ordningen må føre til at produsenter og importører sørger for at klærne varer lenger, kan vedlikeholdes og repareres, kan gjenbrukes og gjenvinnes og at klimaregnskapet og natureffekten av produktene blir synliggjort, sier Gillgren. ■

– Ikke send klær!

■ Klær og forbrukerartikler, sendt fra Norden og Vest-Europa i beste mening for å hjelpe flyktninger fra krigen i Ukraina, hopper seg opp på grensen. Ifølge NRK ender mye av hjelpen opp i rene søppelfyllinger på grensen.

– Flyktningene trenger ikke klær på grensen. Ukrainerne har kledd seg godt før de forlot hjemmene sine. De har ikke hender til å bære mer bagasje. Gi heller penger til en hjelpeorganisasjon som er på plass, skriver NRKs kilde Ania Morawiec i en post på Facebook.

– De som har lagt på flukt har behov for mat, vann og husly. Der markedene fremdeles fungerer vil vi i første rekke benytte oss av kontantstøtte til sårbare mennesker, slik at de selv kan handle inn

(foto: UN Women/Aurel Obreja)

– Flyktningene trenger ikke klær på grensen, de har kledd seg godt og har ikke hender til å bære mer bagasje, sier kilder til NRK. Her et bilde fra grensen mellom Ukraina og Moldova.

det aller mest nødvendige for å overleve. Det sikrer menneskers verdighet og at de får ting

de faktisk trenger, og ikke det noen på et kontor i Oslo tror at de har behov for, sier mediean-

svarlig Tiril Skarstein i Flyktninghjelpen til NRK. ■

Foto: Kristian S. Aas

Bruktbutikken «Hos Trollet» i Olomouc, Tsjekkia. Butikker for brukte klær markedsfører seg ofte med at de har norske bruktklær, da disse er kjent for å være spesielt lite brukt.

Kjappe klær til besvær

Masseproduserte klær med høyt innhold av plast og miljøgifter, og liten gjenbruksverdi, fører til berg av kles- og tekstilavfall. – Løsningen er færre plagg med lengre holdbarhet, sier Naturvernforbundets Janne Gillgren.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

Bildene sjokkerte hele verden. Verdens tørreste ørken, Atacama i Chile, har blitt en dumpingplass for brukte klær fra hele verden. Klærne inneholder så mye plaststoffer og miljøgifter at avfallsselskaper i området ikke vil ha dem, og de ender derfor opp i ulovlige fyllinger langt inne i ørkenen.

Hvorfor i Chile?

Men hvordan havnet klærne her? Nyhetsbyrået AFP var de som avdekket dumping, og de forklarer at klærne kommer fra hele verden. Chile har lenge vært en sentral for handel med bruktklær som ofte er produsert i Asia, og har vært en tur innom klesbutikkene i velstående land i Europa og Nord-Amerika før de samles inn, og skipes til Chile for videresalg i hele Latin-Amerika.

59 000 tonn klær kommer årlig til havna

i Iquique i Chile. Oppkjøpere fra Chile og andre latinamerikanske land kjøper noe, mens en del plagg smugles over til andre land i regionen. Men anslagsvis 39 000 av tonnene er ikke av interesse for hverken smuglere eller oppkjøpere. Når det ikke finnes et avfallssystem som kan håndtere dem, blir de dumpet. Det er vanskelig å spore avfallet, men ifølge AFPs kilder kommer klærne fra hele verden.

Tragisk forbruksbål

– «Fast Fashion»-trenden, der klær produseres for å ha rask omløpsti, er det som gir bensin til dette tragiske forbruksbålet. Det brukes enorme mengder tekstiler, plast, kjemikalier og vann for å produsere plagg som kun brukes få ganger, og deretter ender opp dumpet i naturen ett eller annet sted ➤

i verden. Løsningen er å pålegge bransjen å produsere klær av bedre kvalitet, med mindre kjemikalier og mer naturlige fibre. På den måten får vi plagg som faktisk kan brukes til de de er utslitt, sier Janne Gillgren.

97 prosent av bruktklær eksporteres

Norge har lenge vært et avsenderland for klær som har blitt eksportert for bruktsalg i andre deler av verden. I deler av Sentral- og Øst-Europa har bruktbutikker aktivt markedsført seg med at de selger bruktklær fra Norge, fordi de er kjent for å være nye eller svært lite brukt. I 2018 ble det samlet inn 31 700 tonn tekstiler i Norge, og hele 97 prosent av disse blir eksportert, det aller meste til europeiske land. Det

viser en rapport som PlanMiljø og NOR-SUS laget for Miljødirektoratet i 2021. Det er imidlertid et stort marked for videre-salg, og hele 72 prosent av de innsamlede klærne selges på globale gjenbruksmarkeder. Det er overskuddsklærne fra disse markedene som ender opp på slike klesdumper, blant annet i Chile. Kanskje er det nettopp dine klær som nå har havnet på klesfyllinga i ørkenen i Chile, eller på tilsvarende fyllinger andre steder? Å spore hvor de norske bruktklærne ender opp til slutt er nemlig nærmest umulig.

– Må bli enklere å gjøre gode valg

– Vi kan ikke dumpe ansvaret for vårt eget overforbruk på andre, men det må bli enklere å gjøre gode valg. Vi må bli mer bevisste vårt eget klesforbruk og være villige til å investere mer i klærne våre, da vet vi at vi og er villige til å ta bedre vare på dem, lengre, og å reparere dem. Dobler vi bruken av klærne våre, halverer vi faktisk utslippet, sier Gillgren. ■

Her i Atacama-ørkenen i Chile finnes berg med kasserte klær fra de globale gjenbruksmarkedene. Nyhetsbyrået AFPs bilder sjokkerte en hel verden.

Foto: Antonio Cossio/DPA/NTB Scanpix

NorgesGruppen

90 %
er bygget i tre

1.280
solcellepanel

Bygd på
ikke-dyrkbar mark

Norges miljøvennlige kaffebrenneri

Høsten 2020 flyttet tradisjonsrike Joh. Johannson Kaffe fra Filipstad i Oslo til nytt bygg i Vestby. Det nye anlegget skal produsere en tredjedel av kaffen som drikkes i Norge, og er miljøvennlig på flere måter.

FRAMTIDENS GULL ER GRØNT

#norgetrengerbonden

Norges Bondelag

norgesbondelag

Byggetillatelse for gruve oppheves

Et vedtak fra Statsforvalteren gir ytterligere utsettelse av gruveselskapet Nussir sin etablering i Hammerfest i Finnmark. Miljøorganisasjoner mener det må gjennomføres en ny prosess med detaljregulering for området, og at oppstart fra Nussir i løpet av 2022 er helt utelukket. Undervannsbilder av naturen i Repparfjorden, som trues av Nussirs planer om dumping av gruveavfall i fjorden, kan ses på side 38-43.

– Kommunen har virkelig gjort seg selv en bjørnetjeneste ved å ta snarveier i reguleringsplanene og hoppe bukk over viktige prosesser. Det er tydelig at kommunen har hatt hastverk, men at de nå blir tvunget til å begynne på nytt mer detaljregulering med både konsekvensutredninger og naturkartlegginger, sier Truls Gulowsen, leder i Naturvernforbundet.

Gina Gylver, nyvalgt leder i Natur og Ungdom, mener at tida spiller på lag med akti-

Valmuer ved Repparfjorden

Foto: Helene Lind Jensen, Natur og Ungdom

vistene, og at utsettelse for Nussir øker sjansen for at regjeringen stanser prosjektet.

– Kommunens dårlige prosess har nå kjøpt oss et helt år ekstra med politisk arbeid for å stanse gruveprosjektet. I løpet av året forventer vi at regjeringen tar inn over seg det

enorme presset på livet i fjordene og på reindrifta, og innser at vi ikke har råd til dette gruveprosjektet på toppen av alt. Vi skal gjøre vårt for at regjeringa skal lære av Høyesterett sin dom om reindrift på Fosen og ESA sin prosess på sjødeponi, sier Gylver. ■

Norges første urbane folkehøgskole
– med det grønne skiftet som læreplan og byen som klasserom

StUF Stavanger
Urban
Folkehøgskole .

Urbant landbruk
ReDu: Design & Redesign
Mat for fat
Minihus & urbanisme
Programmering & utvikling
Byen & kunsten
Sosialt entreprenørskap & ledelse
Foran og bak kamera

stufskole.no

Retten til å reparere

Har du lurt på hvorfor elektronikk, klær, møbler og andre ting går så fort i stykker, og hvorfor det er så vanskelig å reparere? Det kan være lys i enden av tunnelen. EU jobber nå med krav til at varer skal kunne fikses.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

For noen tiår siden var det ikke langt til nærmeste reparatør, uansett hvor du bodde. Det var skomakere, systuer og tv-reparatører. Noen steder var de så heldige at de hadde smed. Når noe gikk i stykker, prøvde folk å reparere før de kjøpte noe nytt. Det finnes fortsatt reparatører, men det er ikke så vanlig å reparere som det en gang var. Det jobber Naturvernforbundet for å endre.

– Vi trenger politikere som tør å gå mot den miljøskadelige forbruksveksten. Å gjøre det enklere å ha tingene våre lenger er et sted å starte. I dag er det paradoksalt nok både enklere og ofte billigere å kjøpe nytt fremfor å få noe reparert. Retten til repara-

Foto: Ane Øvrebo

– Ved å ta vare på det man har istedenfor å kjøpe nytt, reduserer man presset på verdens landarealer, sier Martin Brandtzæg i Naturvernforbundet.

sjon er retten til en levelig klode, sier Martin Brandtzæg, avdelingsleder for natur, areal og forbruk i Naturvernforbundet.

Bare 25 prosent har reparert

En undersøkelse InFact gjorde for Restarters Norway i 2021 viser at kun hver fjerde nordmann har gått til reparatør de siste tre årene.

– Hele 29 prosent av respondentene som ikke har levert produkter til reparasjon, oppgir at dette er fordi «det er dyrere enn å kjøpe nytt». Samtidig oppgir 51 prosent at de i større grad vil velge reparasjon av produkter hvis det er billigere enn å kjøpe nytt, sier daglig leder Kaja Juul Skarbø i Restarters Norway til ABC Nyheter.

Right to Repair

Restarters Norway jobber for å skape en kultur for reparasjon med fokus på bærekraftig elektronikk. De er med i den internasjonale Right to Repair-bevegelsen, og ble etablert i 2016 med hjelp fra Norway Makers, Naturvernforbundet, Deichmanske bibliotek og Institutt for informatikk ved Universitetet i Oslo. De arrangerer jevnlig fiksefester, hvor folk kan komme med elektronikk og få hjelp til å reparere den. Til nå har de arrangert 44 fiksefester, hvor mer enn 1,3 tonn elektronikk er reparert. På den måten er et CO₂-utslipp på 22 tonn forhindret.

144 000 tonn med EE-avfall

Det er likevel lite sammenlignet med de store mengdene elektriske produkter som hvert år kastes. I 2020 ble det samlet inn 144 000 tonn med EE-avfall i Norge. Tv-er, elektriske tannbørster, brødrister og annet elektrisk utstyr. Miljøstatus skriver på sin nettside at høy levestandard, rask teknologisk utvikling og kortere levetid på produkter gjør at det elektriske og elektroniske

avfallet (EE-avfallet) tidligere var en av de raskest økende avfallsstrømmene i Norge. Fra 1999 til 2009 økte mengden EE-avfall markant. De siste årene har veksten flatet ut.

– Det er helt klart best for miljøet at alle ressurser man tar i bruk blir holdt i omløp så lenge som mulig. Klarer man ikke det, så ender man opp med å utvinne unødvendige ressurser, skape større avfallsmengder og enda høyere utslipp fra produksjon og transport. Dette har igjen påvirkning på både dyre- og menneskeliv. Ved å ta vare på det man har istedenfor å kjøpe nytt, reduserer man presset på verdens landarealer. Det blir også mindre forurensning, lavere energiforbruk, redusert vannbruk, redusert press på verdens ikke-fornybare naturressurser,

EU utarbeider et regelverk med krav til at smarttelefoner og annen forbrukerelektronikk skal kunne repareres.

lavere klimagassutslipp og mindre avfall, sier Brandtzæg.

EUs Green Deal

I 2020 la EU-kommisjonen frem en handlingsplan for sirkulær økonomi. Sammen med forslaget til ny klimalov utgjør de grunnpilarene i EUs Green Deal. EU er godt i gang med å utarbeide et regelverk med krav til at smarttelefoner og annen forbrukerelektronikk skal kunne repareres. Det er forventet at EU også vil lage tilsvarende regler for klær og møbler.

– Vi må i samarbeid med de nordiske landene jobbe for ambisiøse krav i EU, og vi må være klare til å implementere dem i vårt lovverk, sier Brandtzæg.

Ti krav til regjeringen

Naturvernforbundet har sendt 10 konkrete forslag til klima- og miljøministeren for å følge opp handlingsplanen fra EU med konkrete handlinger:

1. Reparasjon og utleie av utvalgte produkter som klær og sko, tur- og sportsutstyr, møbler, verktøy og elektronikk fritas for merverdiavgift.
2. Rett til reparasjon for forbruker bør kombineres med en plikt til å selge reservedeler for alle som selger elektronikk.
3. Innføre lengre reklamasjonstid på produkter generelt.
4. Utfasing av gummigranulat på kunstgress og lekeplasser.
5. Høyere krav til returselskapene om materialgjenvinningsandel.
6. Utfasing av all engangsemballasje og miljøgraderte avgifter som premierer bruk av resirkulert materiale.
7. Utvidet produsentansvar på tekstil med økt fokus på kvalitet, materialer og ansvar for gjenvinning.
8. Mengdene tekstilavfall må reduseres og håndteres slik at mest mulig kan gjenbrukes og gjenvinnes.
9. Forbud mot salg av særlig plastforurensende tekstiler, grenseverdier for hvor mye plastpartikler klær og tekstiler kan avgi i bruk.
10. Innkjøpere i kommuner bør ha tilgang til en oppdatert materialbank for bygg og anlegg. ■

Det haster for Førdefjorden

Norge er eneste land i Europa som fortsatt tviholder på praksisen med å tillate bruk av sjødeponi for gruveavfall. Dette er skadelig for miljøet, det er i strid med EØS-avtalen og det er særdeles lite framtidsrettet. Det er også direkte ødeleggende for regjeringens egne ambisjoner om en bærekraftig mineralindustri og omstilling til sirkulær økonomi. For Førdefjorden haster det, hvor gruveselskapet Nordic Mining har fått driftstillatelse som i 2020 ble påklaget av flere organisasjoner. Mye tyder på at tillatelsen er gitt i strid med EØS-lovverket, og avgjørelsen om å opprettholde eller omgjøre den er nå opp til næringsminister Jan Christian Vestre.

EFTAs overvåkningsorgan (ESA) behandler nå to saker relatert til sjødeponi av gruveavfall. Den ene handler om hvorvidt Norge har brutt vannrammedirektivet, der ESA undersøker virkningene av gruveavfall på norske fjorder og vannforekomster. At dumping av gruveavfall er skadelig for vannmiljøet er det liten tvil om, det har tunge faginstanser som Havforskningsinstituttet og Miljødirektoratet advart klart og tydelig om.

Den andre saken ESA behandler dreier seg om mineralavfallsdirektivet. Direktivet har som mål å sørge for at behandlingen av avfall fra gruveindustrien skjer med minst mulig konsekvenser for natur og miljø. Dette skal oppnås ved å minimere avfallsmengder, og ved å prioritere resirkulering og utnyttelse av avgangsmasser. Siden dette er et direktiv, gis enkeltland et stort handlingsrom i å velge hvordan de skal oppnå målene. ESA har foreløpig konkludert med at måten Norge bruker dette handlingsrommet på strider mot direktivet. Både norsk avfallslovgiv-

ning og saksbehandlingen i det omstridte prosjektet ved Førdefjorden får hard medfart av juristene til ESA.

Prosjektet til Nordic Mining ved Førdefjorden er et prakt eksempel på den typen prosjekter mineralavfallsdirektivet er laget for å motvirke. I korrespondansen mellom ESA og Klima og Miljødepartementet (KLD) er det tydelig at KLD enten ikke har forstått, eller har unnlatt å forstå, intensjonen med direktivet. Dette er skadelig, ikke først og fremst fordi Norge bryter reglene, men fordi intensjonen med

Joakim Sandvik Gulliksen
og Ingvild Fonn Asmervik
Naturvernforbundet

direktivet også bør deles av Norge. EU sitt lovverk på dette feltet er framtidsrettet og tilpasset en økonomi som ikke bare tar innover seg behovet for mineralutvinning, men også behovet for ressurseffektivitet. Norge, med mål om å skape verdens mest bærekraftige mineralindustri, henger etter.

I Førdefjorden har et konkurrerende selskap søkt om å drive utvinning basert på teknologi som skaper langt mindre avfall og som derfor ikke behøver å deponere avfall i sjøen. Prosjektet er planlagt på den måten fordi grunneierne har stilt krav om det. Dette

beviser at strenge miljøkrav fører til innovasjon, og at det er mulig å drive lønnsom utvinning uten å forurense fjorden. Å skulle opprettholde driftstillatelsen til Nordic Mining er å prioritere gårsdagens arbeidsplasser og gårsdagens teknologi, fremfor morgendagens arbeidsplasser basert på morgendagens teknologi. Nå har næringsminister Vestre en konkret mulighet til å vise at han mener alvor når han sier at Norge skal ha verdens mest bærekraftige mineralindustri. Det første steget i riktig retning er å ta klagene på Nordic Minings driftstillatelse til følge. ■

Det er mulig å drive lønnsom utvinning uten å forurense fjorden.

Sjønelliker, *Metridium senile*. Sjønellik er et koralldyr i ordenen sjøanemoner. De lever langs hele norskekysten og sitter ofte på steiner, overheng, bryggestolper, eller som her: et fergevrak.

Før gruveavfallet ødelegger fjorden

Hvordan ser det ut under vann i Repparfjorden, hvor gruveselskapet Nussir vil dumpe millioner av tonn med gruveavfall? Undervannsfotografen Erling Svensen har dykket ved det planlagte sjødeponiet og funnet en ren og levende fjord.

– Hvis de dumper gruveavfall her, vil fjorden bli ødelagt, sier Svensen.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Sommeren 2021 dykket Svensen i Fægfjorden utenfor Markoppneset, like ved det planlagte deponiområdet på utsiden av Fægfjordholmen. Natur & miljø kan her presentere en serie med bilder fra Svensens dykk. De viser en fjord med klart vann, god sikt og mye liv. Her er sjøanemoner, svamper, sjønellik, korstroll, kråkeboller, ulike typer fisk og et virvar av alger, sjøplanter, skjell og smådyr.

– Repparfjorden er en typisk nordnorsk fjord med tareskoger og forskjellige makroalger. Lenger nede er det fin sandbunn, hvor muslinger, snegler, anemoner, ulike fiskeslag og forskjellige bunnarter lever. Det er en ren og levende fjord, uten synlig påvirkning fra menneskelig aktivitet, forteller Svensen.

25 millioner tonn gruveavfall

Nussir har fått driftskonsesjon til å utvinne kobber og tillatelse til å dumpe avgangsmassene i fjorden. Deponiområdet vil dekke hele åtte kvadratkilometer, eller 10-15 prosent av fjordens areal. Her skal det etter planen dumpes 25 millioner tonn totalt. Gruveavfallet vil bestå av finmalt steinstøv med høyt nivå av miljøgiftene kobber, nikkel og krom, samt mikroplast og giftige kjemikalier fra gruvedriften. Det er ventet at sterke havstrømmer vil spre finmalte partikler over et større område. Repparfjorden er nasjonal laksefjord og har viktige gytefelt for kysttorsk. Det er gode bestander av torsk, sild, hyse, kveite og flyndre i fjorden, og Repparfjordelva er en populær lakseelv hvor det fanges mellom fem og elleve tonn laks årlig.

Historien om en ødelagt fjord

Svensen mener at sjødeponiet vil ødelegge Repparfjorden, på samme måten som i Jøssingfjorden i Rogaland, hvor det ble det deponert store mengder gruveavfall fram til 1984. Etter et dykk i Jøssingfjorden i 2019 sa Svensen at han «aldri hadde sett en så ødelagt natur».

– Den fjorden er død. Det samme vil skje med Repparfjorden og Førdefjorden også, hvis de gjennomfører planene om sjødeponi, sier Svensen.

Selv om det er mer enn tretti år siden gruveselskapet Titania sluttet å deponere restmasser i Jøssingfjorden, er den langt unna å bli friskmeldt. Svensen forteller at sjøbunnen er dekket av et lag med støv.

«Det er ennå lenge igjen før bunnfaunaen er slik den var før deponeringen begynte. Blant annet leker det metan ut av sedimentene som et resultat av mikrobiell nedbrytning av kjemikalier som ble tilsatt avgangsmassene den gangen. Kun et fåtall ►

Hormathia nodosa, en sjøanemone som lever langt mot nord. Den holder gjerne til på tomme sneglehus hvor det bor eremittkreps. Anemonen fanger byttedyr med tentaklene sine og er til beskyttelse for sin vert. Til gjengjeld fører krepsen den rundt til nye jaktmarker.

Sjøanemone, *Urticina eques*, på fergevraket i Repparfjorden. Denne anemonen blir regnet som en av de vakreste som lever på våre breddegrader. Den er vanlig i hele det nordøstlige Atlanterhavet, og finnes langs norskekysten fra sørvestlandet og nordover.

arter kan leve i slike omgivelser», skriver forskningssjef Jan Atle Knutsen i Havforskningsinstituttet i en artikkel på instituttets nettsted.

Fortsatt spor etter gruvedumping

Også i Repparfjorden ble det dumpet gruveavfall. Det er mer enn førti år siden, og det ble dumpet mindre enn en tidel av det Nussir nå har fått tilatelse til. Likevel kan utslippet, som skjedde mellom 1972 og 1978, fortsatt spores kjemisk i overflatesedimentene, skriver Knutsen i sin artikkel.

Havforskningsinstituttet har frarådet bruk av sjødeponi fordi det vil «representere en alvorlig kjemisk og fysisk forurensning av fjorden».

Fiskeren Edvin Dagsvold husker hva som skjedde sist gang det ble dumpet gruveavfall i Repparfjorden.

– Mens gruvedriften sto på for fullt, opplevde vi at fjorden ble fullstendig ødelagt. Gruva slapp avfallet rett ut i sjøen, fisken ble rett og slett grønn, med samme farge som kobber. Fisken var totalt uspiselig og måtte kastes. Fjorden ble full-

Gapeflyndre i Fægfjord i Repparfjorden. Gapeflyndrene kan bli opptil 52 centimeter lange og forveksles ofte med små kveiter. Navnet har de fått på grunn av sin store munn. ►

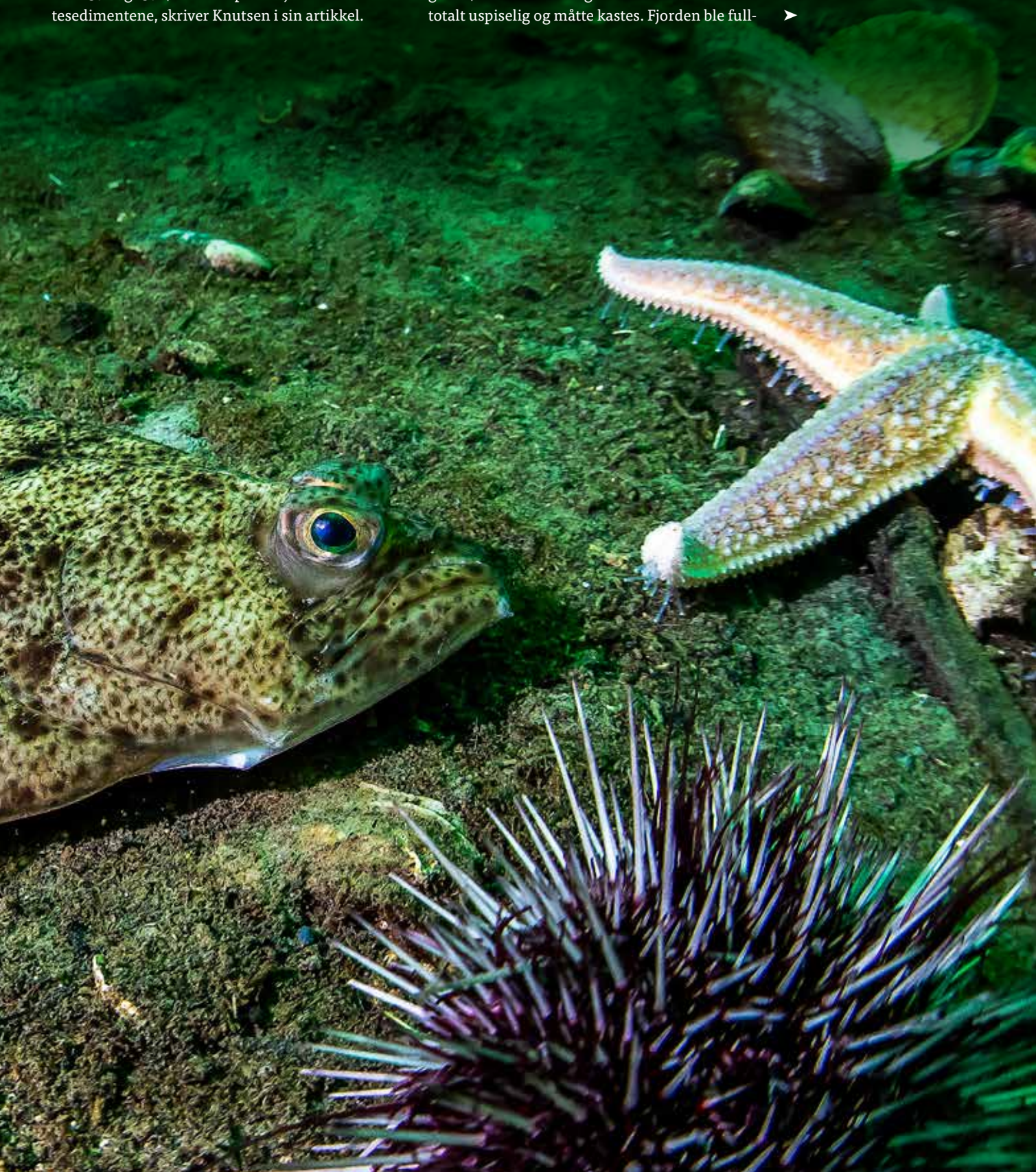

Foto: Erling Svensen

Ubestemmelig svamp henger fra vraket som ligger i Repparfjorden. Vraket er en bilferge som gikk ned under Den andre verdenskrig.

Foto: Erling Svensen

Vanlig korstroll og en drøbakkråkebolle på grunt vann i Repparfjorden. Korstroll lever av åtsler og levende dyr. De spiser blåskjell ved å trekke skallene litt fra hverandre med sugeføtter på begge sider. Når muslingen er utmattet, blir skallet åpnet. Korstrollet vrenger magen ut og fordøyer skallet utvendig, ifølge Store norske leksikon.

Foto: Erling Svensen

Alger på grunt vann. I vannet sees pungreker (mysider).

stendig ødelagt og ubrukelig som fiskefjord, uttalte Dagsvold til Finnmark Dagblad i 2016.

Statsforvalteren satt ned foten

Nussir må imidlertid vente med å komme i gang med byggingen av sitt gruveanlegg. I begynnelsen av mars satte Statsforvalteren i Troms og Finnmark en stopper for prosjektet, etter at flere miljøorganisasjoner hadde klaget. Statsforvalteren opphevet byggetillatelsen og kom med sterk kritikk av prosessene i Kvalsund og Hammerfest kommune. Før saken kan tas opp til ny behandling må det gjennomføres konsekvensutredning av de planlagte inngrepene, både for naturverdiene og reindriften i området.

Miljøvernere og samer fortsetter sin kamp for fjorden. De vil ikke godta nedslamming av en ren fjord eller inngrep i reindriftsområdene.

– Det er totalt uakseptabelt å bruke norske fjorder som avfallsplass for gruveindustrien. Vi jobber sammen med en bred allianse for å stanse dette prosjektet, sier Truls Gulowsen, leder i Naturvernforbundet.

Og mens vi venter på neste runde, kan livet i Repparfjorden gå sin gang, fortsatt uten utslipp av tonnevis med avgangsmasser fra gruveindustrien. ■

Stor sjøanemone, *Urticina eques*, og vanlig kråkebolle pluss mye små biologi.

I Synnøves fotspor

Synnøve Kvamme er opptatt av å etterlate seg et minimalt fotavtrykk på kloden, men som naturverner har hun allerede satt varige spor.

Tekst: LISE HELSET EIDE
le@naturvernforbundet.no

Vårsola varmer og får Bryggen i Bergen til å fremstå på sitt vakreste denne morgenen. Synnøve Kvamme passerer et lite tog med turister på vei til jobben i Naturvernforbundet Hordaland. Kontorlokalene ligger eksotisk til på et loft i de historiske trebygningene, som et museum med puls.

– Det hender vi får noen blikk når vi passerer sperrebåndet på vei opp til kontoret, innrømmer fylkessekretæren og bøyer seg ned for å ikke slå hodet i den lave døra.

Vel inne er gulvet skjevt og tømmerveggene gamle, men takhøyden er stor. Her jobber fem fylkesansatte, og frivillige og andre interesserte er alltid velkomne. Denne kvelden skal lokalene fylles til fylkesstyremøte, så det blir en lang dag på Synnøve. Det er hun heldigvis vant til, etter et år som nestleder i Naturvernforbundet.

– Det har blitt mye arbeid, men jeg har god kapasitet og elsker å jobbe. Samtidig har jeg problemer med å si nei og er en skikkelig tidsoptimist, så det har vært vanskelig å få tid til et liv ved siden av, innrømmer hun.

Det er dette som danner bakgrunnen for at hun har takket nei til gjenvalg som nestleder i Naturvernforbundet. Det ble rett og slett for liten tid til å nyte den naturen hun jobber så hardt for å bevare. Dessuten ønsker hun å fokusere på jobben som fylkessekretær i Hordaland, så helt borte blir hun ikke.

Kampen mot monsternastene

Og godt er det, for Synnøve Kvamme har, til tross for sin unge alder, lang fartstid i Naturvernforbundet – og enda lenger som miljøverner. Hun vokste opp i en friluftslivinteressert familie i vakre Hardanger, og der fikk kjærligheten til naturen plass til å blomstre.

– Jeg elsket å springe ute i ura, på jakt etter grotter og dyr. Det var stor stas å gå på fjellturer, helst uten voksne! Familien vår har ei gammel støl, og der tilbrakte jeg de fleste påsker og sommerferier, foreller Synnøve.

Hun har takket nei til gjenvalg som nestleder i Naturvernforbundet. Det ble rett og slett for liten tid til å nyte den naturen hun jobber så hardt for å bevare.

Navn: Synnøve Kvamme

Alder: 31

Fra: Granvin, Hardanger

Utdannelse: Mastergrad i statsvitenskap fra UiB

Jobb: Fylkessekretær i Naturvernforbundet Hordaland

Idyllen var komplett, i hvert fall fram til 2008. Da skjedde det som skulle endre livet til Synnøve for alltid, og interessen for natur ble snudd til et brennende engasjement. Statnett fikk konsesjon til å bygge en 92,3 kilometer langkraftlinje gjennom Hardanger, fra Simadal i Eidfjord til Samnanger. Kraftlinja skulle få master på

mellem 25 og 45 meter og gikk i prinsippet rett oppom stølen til familien Kvamme. Det ble straks personlig.

– Jeg satt i ungdomsrådet i Granvin, der dette ble toppsak. Vi arrangerte fakkeltog med hele 300 fremmøtte, som er ganske bra i ei bygd med bare 900 innbyggere. Etter kort tid spredte engasjementet seg også

utover bygda og ble en sak for alle Hardanger-kommunene, minnes Synnøve.

Prinsippsak

Selv ble hun en av lederne i Hardangeraksjonen, og for mange dens ansikt utad. Bildet av en aksjonerende Syn- ➤

10.00 Det er en god start på dagen å gå gjennom de historiske smugene på Bryggen for å komme til kontoret.

11.00 Ingen dag uten møter! I dag er det kollega og rådgiver Rasmus Rasmussen som har en del på agendaen.

12.00 Lunsjen er et viktig sosialt samlingspunkt for både ansatte og frivillige, og den inntas i det felles kjøkkenet.

– Måten Statnett snakket på, maktmisbruket og arrogansen førte til en lang og opprivende prosess. Det tente noe i meg.

nøve i bunad som blir båret bort av politiet, er nærmest blitt ikonisk. Hele fire ganger ble hun arrestert for sivil ulydighet, og i 2011 ble hun kåret til «Årets Nordmann» av bladet Ny Tid.

– Jeg hadde en naiv tro på at demokratiet ville seire. At bare vi sa ifra og var mange nok, så ville vi bli hørt. Så det var tungt å innse at Statnett aldri hadde noen intensjoner om å følge opp våre innspill – det var bare et spill. De hadde stadig vikarierende argumenter for hvorfor mastene måtte opp akkurat her, forteller hun.

Til tross for stort engasjement, aksjoner og presseoppslag, ble mastene oppført. Det viste seg at materialene var bestilt et halvt år før vedtaket ble fattet. I dag skjærer monsternastene gjennom fjellet som et vondt arr. Men det satte ikke strek for Synnøves engasjement, snarere tvert imot.

– Saken eskalerte, og det ble en prinsipiell debatt. Måten Statnett snakket på, maktmisbruket og arrogansen førte til en lang og opprivende prosess. Det tente noe i meg, sier Synnøve.

I 2012 begynte hun å studere statsvitenskap ved Universitetet i Bergen. Det var et fag som kanskje kunne gi henne noen svar og verktøy for å forhindre at den prosessen hun hadde vært vitne til kunne skje igjen.

– Jeg flyttet til Bergen for å studere, men hadde ingen planer om å bli. Jeg trodde ikke jeg var noen byjente, men her er jeg fortsatt, sier hun og ler.

Tidsoptimist

I årene med Hardangeraksjonen var Synnøve på søken etter en organisasjon hun kunne engasjere seg i, noe hun også delte offentlig. Det var da Naturvernforbundet Hordaland tok kontakt og inviterte henne inn. Først som medlem, deretter som tillitsvalgt. I 2013 ble hun nestleder i Hordaland, og året etter leder og en del av landsstyret i Naturvernforbundet.

– Det er et privilegium å kunne jobbe med noe så meningsfullt, og arbeidet blir fort en stor del av livet. Jeg liker at det er mye som skjer, og setter pris på spontaniteten i fylkeslaget. Jeg har veldig ulike dager. Det er både gøy og utfordrende, men det krever også at jeg må strukturere meg, og ikke ta på meg for mye, innrømmer Synnøve.

Hun omtaler seg selv som en «grenseløs» person i en organisasjon som også kan være litt grenseløs. Og som den tidsoptimisten hun er, kan det fort bli for mye. Balansen mellom jobb og fritid er en stadig pågående øvelse.

13.00 Kurset i humlekassebygging er fulltegnet, og frivillig Tom Danielsen har både små og store i tilhørerskaren.

17.00 Kveldens møte med fylkesstyret besto av leder Gabriel Fliflet, Tom Skauge, Knut Espelid, Tone Salomonsen, William Helland-Hansen, Hallvard Birkeland og Jan Nordstrøm (konst. leder i lokallaget på Askøy, invitert til styremøtet for å fortelle om arbeidet i lokallaget).

15.00 Det er høyt under taket i dobbel forstand i Naturvernforbundet Hordaland, og Synnøve setter stor pris på kollegaene Rasmus Rasmussen og Ingvild Sundal Joys.

20.30 Takk for i dag!

– Jeg innbiller meg hele tiden at jeg skal få mer tid, bare vent til «etter påske» eller «etter det møtet». Det blir jo sjelden sånn, men heldigvis har jeg god kapasitet. Samtidig hadde det vært greit å ikke jobbe mer enn 100 prosent, slår Synnøve fast.

Sjokkerende motorvei-møte

I koronaåret 2021 ble Synnøve valgt inn som nestleder i Naturvernforbundet under et digitalt landsmøte. Kort tid etter reiste hun på en motorveiturne sammen med den nyvalgte lederen Truls Gulowsen. Det var en reise som satte spor.

– Jeg hadde jo hørt om hvilke dimensjoner det var snakk om, men å se med egne øyne hvor enorme ødeleggelser enkelte veiprosjekter medfører, var sjokkerende! Vi kjørte gjennom vakre daler som skulle omgjøres til traseer. Det er så man må spørre seg om hvilken planet enkelte befinner seg på, ser de ikke det samme som vi ser?

Motorvei er nok en hjertesak til Synnøve, det er blitt ganske mange etter hvert. Sammen med fylkeslaget i Hordaland jobber hun mye med Hordfast, et monsterveiprosjekt med store naturinngrep. Energipolitikk er hun naturligvis også opptatt av, og med erfaringer fra monsternastene ble veien kort til å jobbe mot vindkraft.

– Selv om jeg startet med et engasjement for naturen, har jeg også blitt veldig opptatt av klima. For meg er det to sider av samme sak, og det ene kan ikke løses uten det andre. Debatten har tidvis vært ufruktbar, og i perioder har fokuset på fornybar energi vært så stort at naturen har blitt offeret. Heldigvis opplever jeg at det begynner å gå riktig vei, mener Synnøve.

Selv gjør hun det hun kan for å bidra. Hun spiser ikke oppdrettsfisk, minst mulig kjøtt og har redusert forbruket betraktelig. Hun kaster lite, gjenbruker mye og unngår å fly når det finnes alternativer. Det siste kommer nesten av seg selv, for Synnøve har nemlig flyskrekk. Men også de andre miljøtiltakene koster henne lite.

– Jeg er ikke for at ansvaret skal dyttes over til individet. Politikere må gjøre det enklere å leve miljøvennlig og store selskaper bør ansvarliggjøres i større grad. Samtidig synes jeg flere bør erfare hvor positivt det er å leve et liv med færre duppeditter, shopping og farting. Det er ikke noe offer å leve bærekraftig – det er faktisk bedre! sier hun engasjert.

Nå ser 31-åringen også frem til å leve et liv med litt færre avtaler, møter og kontortid.

Øg litt mer tid i naturen. ■

– Vi kjørte gjennom vakre daler som skulle omgjøres til traseer. Det er så man må spørre seg om hvilken planet enkelte befinner seg på, ser de ikke det samme som vi ser

Skreddersydde produkter og løsninger for en bærekraftig hverdag

Gjennom vårt fokus på bærekraft og vårt bidrag innen FNs bærekraftsmål 8, 12, 13 og 17, har vi opparbeidet oss solid kompetanse innen bærekraftig produksjon og innkjøp. Spesielt nyter våre kunder godt av hvordan vi jobber med dokumentasjon og sporbarhet innenfor hele livsløpet til våre produkter gjennom råvarebruk, produksjonsmetodikk, distribusjon og resirkulering.

Ocean Bottle

Ocean bottle er en kul og evigvarende Norsk designet flaske. Ocean Bottle forplikter seg til å finansiere innsamling på over 80.000.000 kg havbundet plast, i områder over hele verden innen 2025.

En Ocean Bottle finansierer samling av 11,4 kg plast, tilsvarer 1000 stk plastflasker.

Medlem 454,-

Ikke medlem 528,-

STRØMMES
PLASTLØFTE

60%

REDUKSJON AV PLASTEMBALLASJE

100% returplast skal leveres til Norsk Gjenvinning.

Måltrettet reduksjon av plastemballasje
fra våre leverandører.

Kopp med silikongrep og lokk

Produsert i 100 % biologisk nedbrytbart plantemateriale (PLA) og er BPA-fri. Volum 350 ml. Leveres med Naturvernforbundet sin logo trykket på koppen. Koppen kan vaskes i oppvaskmaskin.

Medlem 108,-

Ikke medlem 125,-

Sisters in Business bærenett

Sisters in Business er en sosial virksomhet, et ideelt aksjeselskap, som skaper arbeidsplasser for kvinner med innvanderbakgrunn gjennom lokal tekstilproduksjon. Vi ønsker å delta i dette viktige arbeidet, derfor har vi sammen med damene i SiB produsert et moteriktige bærenett av høy kvalitet. Dette er vi veldig stolte av. Bærenettene er produsert av overskuddsmaterialer, omsøm og restmaterialer.

Medlem 417,-

Ikke medlem 485,-

Sitteunderlag i ull

Sitteunderlag med elg-motiv i 88 % ull, 12 % bomull. Like fin til turer i skog og mark som på fjellet, sjøen eller i bilsetet på kalde dager. Grått m/hvitt motiv, motsatt på andre siden. Størrelse 45 x 45 cm.

Medlem 129,-

Ikke medlem 150,-

Klar for våren?

Fuglekasse i tre, meisekasse

Fuglekasse til meis som byggesett. Enkel og solid fuglekasse av ubehandlet norsk furu. Byggesettet inkluderer nødvendige spiker og skruer. Du trenger bare hammer og stjerneskrjern for å sette sammen kassen.

Medlem 243,-

Ikke medlem 282,-

Fuglekasse i tre, stærkasse

Fuglekasse til stæ som byggesett. Enkel og solid fuglekasse av ubehandlet norsk furu. Byggesettet inkluderer nødvendige spiker og skruer. Du trenger bare hammer og stjerneskrjern for å sette sammen kassen.

Medlem 243,-

Ikke medlem 282,-

Insektstårn

Insekts tårnet har et hulrom fylt med halm for ly og overvintring av insekter.

Medlem 342,-

Ikke medlem 398,-

Fiskars Smartfit beskjæringssaks

En effektiv beskjæringssaks med justerbart grep slik at den passer til store og små hender. Sikrer effektiv beskjæring av grener opp til 24 mm i diameter. Behagelig ergonomisk SoftGrip™ grep.

Medlem 271,-

Ikke medlem 315,-

Pinnsvinhus

Huset gir pinnsvinene ly og et tilfluktsted fra farer i hagen. Under den ytterste kledningen er det en solid stålramme, dekket av et vanntett filtfôr. Inngangspartiet i tre utgjør en sikkerhetssone, plassen er liten så grevling, rev og hunder ikke kommer inn. For ekstra sikkerhet kan huset festes i bakken med teltp lugger eller lignende. Ideelt sett plasseres huset i en stille del av hagen din og dekkes med blader og kvist for å gjøre at pinnsvin føler seg hjemme.

Medlem 615,-

Ikke medlem 715,-

Bietønne

Medlem 417,-

Ikke medlem 485,-

Fiskars Powergear rydningssaks

Lettvekts grensaks med sideskjær som har Fiskars nye, patenterte gearutvekslingssystem som øker klippekraften med opptil 3 ganger. Det letter arbeidet og muliggjør klipping av grener helt opp til 38 mm. Laget i fibreglassforsterket polyamid som gir en ekstremt lett grensaks. Den smale åpningen gjør at den er ideell for steder som er vanskelig å komme til og for kompakte busker. Utmerket presisjon. 5-års garanti.

Medlem 528,-

Ikke medlem 615,-

STRØMMES

SKAPER BÆREKRAFTIGE
RELASJONER

Se flere flotte produkter i vår medlemsbutikk: <https://strommeshop.no/naturvernbutikken/>

Endelig «ordentlig» landsmøte!

Helgen 22.-24. april møtes Naturvernforbundet til landsmøte på Hamar. Dette er første gang organisasjonen samles til fysisk landsmøte etter pandemien.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

Landsmøtet er en av de viktigste møteplassene i Naturvernforbundet, ettersom det er her organisasjonen vedtar hva den mener om de overordnede miljøpolitiske utfordringene vi står overfor. Det er også på landsmøtet det bestemmes hva organisasjonen skal jobbe med, og hvem som skal lede organisasjonen de kommende to årene. Ikke minst er det også på landsmøtet natur- og miljøvernere fra hele landet treffer hverandre, utveksler erfaringer og ideer, og finner inspirasjon.

– Derfor er det ekstra hyggelig å faktisk

kunne invitere folk til å komme sammen igjen, sier landsmøtegeneral John Magne Pedersen Tangen, som selv kommer fra traktene rundt arrangørbyen Hamar.

Koronapandemien stoppet landsmøtet i 2020, som var planlagt arrangert i Førde. Deretter ble det holdt et digitalt landsmøte i 2021. Mange viktige vedtak ble fattet der, men det sosiale uteble i stor grad når alle bare satt foran hver sin skjerm. Men nå er det endelig mulig å møtes igjen!

– Vi er ganske mange flere medlemmer enn vi før har vært. Dette kommer til å bli det største landsmøtet på mange år, kanskje det største noensinne! Vi har et program der vi både får behandlet de tradisjonelle lands-

møtesakene, diskutert og sosialisert, og får reist på tur til to flotte våtmarksområder. Lågendeltaet ved Lillehammer er direkte truet av utbygging i nær fremtid, mens Åkersvika ved Hamar er allerede delvis nedbygd, sier Tangen.

Vertskapet for landsmøtet 2022 er Naturvernforbundet i Innlandet. De arbeider med mange ulike saker, men har valgt at hovedsaken for landsmøtet er planene om nedbygging av Lågendeltaet ved Lillehammer. Her planlegges det en firefelts motorvei midt gjennom vernede og svært rike våtmarksområder, med stor artsrikdom av både fugler, fisker, planter, amfibier og andre skapninger som trives i fuktige omgivelser. Landsmøtet vil dra på ekskursjon til området, og få en orientering om trusler mot våtmark her og andre steder. Landsmøtebyen Hamar har også nylig hatt en parallell strid, om utbygging av E6 gjennom det rike våtmarksområdet Åkersvika.

Sist Naturvernforbundet møttes til fysisk landsmøte, var i Stavanger i 2018.

«Naturvernforbundet er selve beviset på at miljøengasjement ikke er noe Grünerløkka-fenomen. Vi har over 60 lokallag som er basert utenfor de store byene. Og vi er ikke alene. I meningsmåling etter meningsmåling ser vi at folk ønsker å ta vare på unik og verdifull natur», sa daværende leder Silje Ask Lundberg til delegatene. Og de ordene er ikke mindre sanne nå. Naturvernforbundet har flere medlemmer og lokallag nå, også utenfor de største byene, og natur- og miljø saker engasjerer bredt og er høyt oppe i mediebildet. På landsmøtet skal det bestemmes hvor Norges viktigste natur- og miljøorganisasjon skal sette inn støtet de neste to årene. ■

■ Har du praktiske spørsmål om landsmøtet, finner du svar på nettsiden www.naturvernforbundet.no/landsmote. Og kommer du deg ikke til Hamar, kan du følge landsmøtet på sosiale medier under emneknaggen #naturvernlm.

Nåværende nestleder Synnøve Kvamme var blant delegatene på Naturvernforbundets forrige fysiske landsmøte i Stavanger i 2018.

Foto: Andreas Kalvig Anderson

En fullstappet landsmøtesal! Dette kan igjen oppleves i april på Hamar.

Foto: Andreas Kalvig Anderson

Foto: Anne Guri Solem

I dag er det ikke noe krav til produsenter om å legge til rette for reparasjon. Her kan myndighetene sette krav som sikrer at produkter kan bli reparert.

Reparere eller kjøpe nytt?

En av grunnene til at pc-utstyr og telefoner blir liggende i skap og skuffer, er utfordringene med datasikkerhet. –Det enkleste blir dermed å la utstyret blir liggende, sier Vegard Waldal, innkjøpsansvarlig i Nidaros Data/iTeam.

Tekst: ANNE GURI SOLEM
ags@naturvernforbundet.no

Jeg har samlet en del elektronikk som har hopet seg opp på kontoret. Noe har sluttet å fungere, annet er fra tidligere kolleger. Nå lurer jeg på om dette kan få nye liv.

Produktene jeg har med er visstnok typiske – noen pc-er, en par dockingstasjoner og en skjerm med kabler som ikke passer til våre nåværende pc-er. Og et utall ledninger og ladere, som ikke ser ut til å passe noe sted. Men, her hos reparatøren kan de få nytt liv!

Foto: Anne Guri Solem

– De færreste kundene kommer inn med et ønske om å kjøpe emballasje – det er jo produktene som er interessante, sier Vegard Waldal, innkjøpsansvarlig i Nidaros Data/iTeam.

Datasikkerhet og personvern må ivaretas

Å gi bort en pc uten å ha fått innholdet slettet på forsvarlig vis kan bli dyrt, både for privatpersoner og organisasjoner.

– Vanlig sletting av dokumenter og e-poster på din pc gjør ikke at innholdet forsvinner. Utenforstående kan lett skaffe seg til-

gang til personlig informasjon som kan brukes til identitetstyveri, eller til å hacke seg inn i bedriftens systemer. Brudd på personvernlovgivingen kan dessuten gi kraftige bøter, forklarer Waldal videre.

Han viser vei til at låst rom hvor pc-ene oppbevares før fullstendig sletting utføres.

– Disse pc-ene er gitt av en finansinstitusjon og skal videre til ukrainske flyktninger, forklarer Waldal, som minner om at selv gaver til gode formål må sikres.

Reparasjon og vedlikehold

I en pc eller telefon er det utrolig mange komponenter med ulik levetid. Mange bytter datamaskin når batterikapasiteten blir for dårlig eller når programvare skal oppdateres, selv om maskinen for øvrig fungerer godt. Noen organisasjoner skifter rutinemessig pc hvert annet år i stedet for å etablere vedlikeholdsrutiner.

– Skal vi få til et bærekraftig forbruk, må det skje en rekke endringer. Noe går på holdninger hos hver av oss, mens andre ting er rammebetingelser politikerne må sørge for, påpeker Waldal. Han trekker fram tre forhold som er viktige for at flere produkter skal vedlikeholdes og få lengre liv:

Reparatørens ønsker:

– Fjerne moms på reparasjoner. Det er vanskelig å få god økonomi i å drive med reparasjon og bruktsalg. Fjerning av moms kan hjelpe på to fronter; de bransjene hvor marginene er små, kan få god nok økonomi til å overleve fra sesong til sesong. Eller prisene kan bli så mye lavere at det å reparere blir et reelt alternativ for kundene.

– Standardisering av komponenter og tilleggsutstyr. Ladere og overganger følger fremdeles ofte med når vi kjøper elektronikk. Innføring av usb-standard har hjulpet mye, men det er fremdeles mye å gå på. Mye av ekstrasstyret pakkes aldri opp, men har krevd materialer, produksjonsprosess og transport til ingen nytte.

– Krav til reparerbarhet. I dag er det ikke noe krav til produsenter om å legge til rette for reparasjon. Tidligere kunne alle, svært enkelt, bytte batteri på telefonen sin. Nå kreves det spesialutstyr og tidkrevende prosesser bare å få åpnet telefonene. Reservedeler kan være forbeholdt produsentenes forhandlere, noe som blokkerer for konkurranse. Her kan myndighetene sette krav som sikrer at produkter kan bli reparert.

Noen krav kan settes nasjonalt, men med internasjonale markeder trengs det også internasjonale regler.

Løsningen starter med god design

– Mens mange leverandører designer og produserer produkter som skaper merforbruk og hindrer reparasjon, er det heldigvis andre som tenker motsatt, forteller Waldal.

Han viser fram eksempler på to ulike tankesett. For ett av headsetene er det lagt stor vekt på opplevelsen kunden har når pakken åpnes. Resultatet er overemballering og bruk av materialer som ikke kan sorteres, gjenbrukes eller gjenvinnes. Det andre produktet kommer i en enkel papiremballasje. Enkel og grei. Lett å transportere, lett å gjenvinne.

– Jeg bruker i økende grad min innkjøpsmakt, både gjennom å tilby alternativer hvor bærekraft er en del av designet, og også ved å bytte ut overemballerte produkter med produkter som kun har tilstrekkelig emballasje. De færreste kundene kommer inn med et ønske om å kjøpe emballasje – det er jo produktene som er interessante, smiler han.

På nettsiden tavarepadetduhar.no finner du en oversikt over reparatører innenfor en rekke fag. Mange av disse selger i tillegg brukte produkter.

Hvordan du gjør din mobiltelefon mindre miljøskadelig

Det er typisk norsk å være god. I tillegg til å være verdensmestere i de fleste grener av vintersport, er vi nordmenn også i verdenstoppen som forbrukere, da spesielt med tanke på elektronikk. For eksempel bytter vi ut mobiltelefonene våre hyppigere enn hvert tredje år. Men er det noe som fortjener en medalje da?

Martin L. M. Brandtzæg

Bruk lengre

I en rapport fra 2021 fikk NORSUS i oppdrag av Naturvernforbundet å se litt nærmere på arealbeslaget knyttet til vår mobiltelefonforbruk her til lands, og hvor mye vi kan spare ved å ha mobiltelefonene noen år til. Kort fortalt, det totale arealbruk per mobiltelefon er på 0.33 m²a. Og med et norsk forbruk på til sammen 1,6 millioner mobiltelefoner årlig, båndlegges 527 404 kvadratmeter for den totale livstiden til telefonene våre i ett år. Men dersom alle skifter ut mobiltelefonene de kjøpte i 2020 etter to år, vil antall kvadratmeter per levetid halveres (til 263 000 kvadratmeter). Jo lenger man beholder telefonen, jo mindre kvadratmeter vil den forbruke per levetid. For mobiltelefoner er effekten og viktigheten størst de første fem årene, deretter flater kurven for arealbruk per leveår ut. Man sparer altså en arealbruk på i overkant av 60 000 kvadratmeter (cirka 10 fotballbaner) dersom alle i Norge har smarttelefonen sin ett år lengre i snitt enn hva vi har i dag.

Resirkuler etter bruk

Men hva med alt det vi utvinner som skal få elektronikken vår til å fungere? I bare én av disse smarttelefonene finnes det over 40 ulike metaller. Mange av disse er igjen sjeldne jordartsmetaller som vi står i fare for å gå tom for om ikke lenge. Flere

av metallene er dessuten vanskelig å gjenvinne, noen er det i utgangspunktet stor knapphet av og dessverre er utvinning av disse i stor grad forbundet med forurensning og natur- og arealtap. Men heldigvis er det ikke slik at vi nødvendigvis går tom for disse metallene på jorda, selv om de ikke finns i bakken. Det er svært store metallreserver igjen, men disse er nå låst inn i ulike kommoder, nattbordskuffer og i en liten eske helt innerst på loftet. Vi må slutte å drive kostbar og tradisjonell gruvedrift som koster naturen dyrt. Løsningen er å se i vår egen bakhage, hvor vi kan drive urban gruvedrift ved å samle inn og gjenbruke gammel og kassert elektronikk som ligger gjemt i en skuff. Å hente metaller fra elektrisk og elektronisk avfall er et langt mer miljøvennlig alternativ enn å utvinne nye metaller.

Store muligheter

Globalt resirkuleres under 1 prosent av de sjeldne jordmetallene. Så her har vi store muligheter, både til å redde naturen og til å lage nye sirkulære materialstrømmer som er i balanse med naturen og som kan være minst like lønnsomme som de lineære løsningene vi benytter i dag.

Så ta en titt i en skuff nær deg og se om du finner gammel elektronikk som ikke lenger er i bruk, som du så kan levere til enten ombruk og gjenvinning. Da fortjener du en gullmedalje, da! ■

Sammen

sørger vi for at naturen går i arv

Hvilken verdi har naturen for deg?

Hvor liker du best å ta en gåtur på en rolig søndag? Ved siden av en firefelts motorvei med bilstøy i ørene, eller i urørt natur med fuglekvisper som musikk? Og hvordan vil du de neste generasjonene skal få oppleve naturen?

Det å ta vare på naturen i dag og at den skal gå i arv er forankret i alt Naturvernforbundet jobber med. Sammen med frivillige over hele landet, setter vi lokale og nasjonale natur- og klimasaker på agendaen.

Det er mange måter man kan støtte naturen på. Flere og flere ønsker å støtte Naturvernforbundet som fast giver. Da betaler man et valgfritt beløp hver måned. Det er mange som kombinerer dette med medlemskap.

Gave- og fastgiverstøtten vi mottar går til det langsiktige arbeidet for natur- og miljø. Dette er de midlene Naturvernforbundet har som vi kan bruke til å sette inn der det trengs, når det trengs. Det er Naturvernforbundets arbeidsprogram som bestemmer hvilke saker som skal prioriteres. Nytt arbeidsprogram lages hvert annet år og vedtas av organisasjonen. Disse midlene gjør det mulig å jobbe med de mer krevende miljøvernsakene som det kan være vanskelig å få offentlige etater eller næringslivet til å bidra til.

BLI FAST GIVER I DAG!

Scan QR- koden eller gå inn på www.naturvernforbundet.no/naturvenn

- Alle gaver over 500 kr årlig gir deg rett på skatterefusjon
- Ditt ønskede beløp trekkes automatisk den 15. hver måned
- Ønsker du å stoppe en betaling kan du selv gjøre det i nettbanken
- Du kan når som helst avslutte avtalen dersom du skulle ønske det. Bare ta kontakt med oss.
- Motta medlemsbladet Natur & miljø i posten to ganger i året

GAVER

En jubileumsgave til Naturvernforbundet er et miljøvennlig alternativ til å kjøpe eller motta gaver når fødselsdager eller andre jubileum skal markeres. Gir du en jubileumsgave til Naturvernforbundet, støtter du det viktige arbeidet for å ta vare på naturen. Stadig flere velger å gi et bidrag til Naturvernforbundet når bursdager, bryllup, dåp, navnefester eller andre jubileum skal feires.

Din gave vil styrke arbeidet for å ta vare på natur og miljø.

Les mer på naturvernforbundet.no/stott_arbeidet

– Energi- og vindkraftdiskusjonene har vært tøffe å stå i. Den harde ordbruken og til dels nedsettende måten å snakke om hverandre på har gjort noe med meg, sier Maren Esmark, avtroppende generalsekretær i Naturvernforbundet.

Maren Esmark slutter som generalsekretær etter ti år

Ønsker et forbund med større takhøyde

Etter ti år slutter Maren Esmark som generalsekretær i Naturvernforbundet når åremål nummer to går ut i august. Hun etterlater seg en organisasjon i vekst, med rekordmange medlemmer og god økonomi. Mye er bra, men hun ønsker seg et forbund med større takhøyde.

– Ja, det er til dels lavt under taket. Jeg håper at Naturvernforbundet snart vil bli en bred organisasjon med plass til mange flere, sier Esmark.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

– Hvem jeg egentlig er? Er det interessant, da? Jeg er jo bare en kjedelig tobarnsmor som bor i rekkehus på Holmlia, sa Esmark til Natur & miljø da hun begynte i 2012.

Kjedelig tobarnsmor i rekkehus, du liksom. Det er bare en person som har sittet lenger i denne jobben, og det er Naturvernforbundets første generalsekretær Magne Midtun. Med det har Esmark skrevet seg inn i historiebøkene som en av forbundets viktigste ledere. I likhet med Midtun har hun ledet forbundet i en tid med sterk vekst og framgang. I løpet av hennes tid som generalsekretær har Naturvernforbundet fått 16 810 flere medlemmer og 26 flere aktive lokallag. Formålskapitalen har økt med ni millioner, og overføringene til lokal- og fylkeslagene er mer enn tidoblet. Veksten kan bare sammenlignes med miljøbølgen på 1970-tallet og tidlig på 1990-tallet.

– Dette er noe jeg er så stolt av, særlig det at lagene får mer støtte og mer ressurser, sier Esmark.

Det er bare en person som har sittet lenger i denne jobben, og det er Naturvernforbundets første generalsekretær Magne Midtun.

Ensomt å være generalsekretær

Natur & miljø har fått et intervju i den travle hverdagen hennes, presset inn mellom arbeidsmiljøutvalgets møte og Marens prosjekt med å plante påskeliljer i blomsterkassa på balkongen utenfor kontoret i Oslo. For Esmark gjør alt. Hun er på jobb sent og tidlig, skriver sakspapirer, går i møter med partnere, skrur av bordbein og, ja akkurat, planter påskeliljer på balkongen.

Gjennom sine snart ti år som generalsekretær har hun reist over hele landet, møtt tillitsvalgte, utfordret politikere, demonstrert, ledet møter og ofte vært å se i mediene. Hun har slukket branner, nedbemannet, bygd opp og utviklet. Det er ingen spøk å være generalsekretær i Naturvernforbundet. Det har krevd mye tid og krefter. Likevel er hun nesten alltid blid og energisk.

– Hvor henter du kreftene dine fra?

– Fra mennesker. Jeg er veldig glad i mennesker, og blir lett kjent med folk. Og så er jeg glad i humor, at vi kan le av ting. Det gjør alt så mye hyggeligere og lettere. Jeg setter også stor pris på alle jeg treffer i lokallagene, alle disse menneskene med glimt i øyet som jobber i det daglige med de lokale miljøsakene. Det inspirerer meg.

Foto: Fartein Rudjord

Maren Esmark markerer motstand mot oljeboring i Lofoten, Vesterålen og Senja.

Nordisk front mot gruveforurensning. Maren Esmark i Guovdageaidnu (Kautokeino) sammen med tillitsvalgte fra Finnmark i 2013.

– Det er moralsk uforståelig at norske politikere ser nedsmeltingen av polhavet som en mulighet til økt petroleumsvirksomhet, sa Maren Esmark da hun deltok på Arctic Frontiers-konferansen i Tromsø i 2013.

– Men det er mye ansvar og arbeidspress?
– Det å alltid være sjefen, det er tungt, å vite at det til syvende og sist er mitt ansvar at vi går videre. Jeg må både dytte bak og dra foran. Det er tidvis ensomt å være generalsekretær.
– Visste du hva du gikk til?
– Nei.

Hun svarer kjapt og uten å tenke seg om, men blir sittende stille en stund før hun fortsetter. Hadde det vært en gammel klokke på veggen i det lille møterommet, ville den tikket høyt nå.

– Visste du hva du gikk til?
– Nei.

– Jeg ante ikke at organisasjonen var så fragmentert, at lokalagene var så dårlig knyttet til sine fylkeslag og at sekretariatet og organisasjonen ellers var så lite tilknyttet hverandre. Jeg opplevde det som om Naturvernforbundet var hundre satellitter.

En organisasjon for hele landet

Esmark forteller at hun tidlig forsto at hun måtte arbeide for å samle organisasjonen, skape mer eierskapsfølelse i alle ledd og gi de lokale tillitsvalgte større tilhørighet til organisasjonen.

– Hva har vært ditt prosjekt?
– Jeg vil løfte frem at Naturvernforbundet representerer hele Norge, at vi også er distriktenes og tettstedenes organisasjon. Vi er over hele landet, vi har et stort mangfold i medlemsmassen. Vi har alle yrkesgrupper, fra bønder og fiskere til industriarbeidere. Vi har folk fra Høyre, Venstre, Frp og Rødt, hele bredden. De siste årene har jeg også jobbet for at organisasjonen skal bli mer mangfoldig og inkluderende.

En kamp mot vindmøller

Da Esmark begynte i 2012 sto Naturvernforbundet i en steil debatt om utbygging av vindkraft på land. Forbundet var i utgangspunktet positiv til vindkraft, men motstanden vokste i takt med utbyggingen. Landsmøtet i 2013 ble et vendepunkt, og forbundet begynte å jobbe mot «naturødeleggende vindkraft». Meningene om energipolitikk, Acer og overføringskabler for strøm til utlandet har også vært sterke.

– Energi- og vindkraftdiskusjonene har vært tøffe å stå i. Den harde ordbruken og til dels nedsettende måten å snakke om hverandre på har gjort noe med meg. Jeg blir lei meg av å tenke på at

Vinda i Valdres reddet fra kraftutbygging i 2018. Maren Esmark sammen med Dag Terje Solvang (DNT) og Venstre-politikeren Ketil Kjenseth.

det er noen som faktisk ønsker at Naturvernforbundet skal være en liten og smal organisasjon, kun for de få som har meninger langt til venstre i energidebatten.

– Selv er jeg opptatt av internasjonal solidaritet. Jeg opplever det som rart og litt smålig å skulle beholde vår fornybare kraft for oss selv i en verden som trenger energi. Jeg opplever at en del naturvernere ønsker billig strøm til nordmenn og norsk industri, fremfor å spare energi og dele den med andre land.

Flaut å være norsk

– Tror du dagens energikrise vil bane vei for mer utbygging av vindkraft på land?

– Jeg mener at Naturvernforbundets energipolitikk står seg, slik den er utmeislet og formet gjennom mange års diskusjoner i landsstyret og på landsmøtene. Vi har funnet en god løsning med fokus på energieffektivisering, strømsparing og redusert forbruk.

– Men det er litt flaut å være norsk. Vi må kutte tre millioner tonn klimagasser i året. Det gjør vi ikke. I stedet fortsetter regjering og Storting å satse på utvinning av olje og gass.

– Vi er fortsatt en litt for smal organisasjon, som nok ikke oppleves som så relevant alle steder.

vi stoppet utbygging av vindkraft på Siragrunnen. Klimastreikene har gitt evig inntrykk, og jeg husker 6. april 2019, da Arbeiderpartiet sa nei til oljeboring i Lofoten, Vesterålen og Senja. Det var en stor dag! Etter det var debatten rundt oljeutvinning i Norge endret for alltid. Jeg tror oljen og gassen kommer til å bli faset ut, og at det vil skje tidligere enn vi har trodd.

– Det verste er kritikken mot ungdommen

– Naturvernforbundet legger nå planer for å bygge en sterk folkebevegelse fram mot 2030. Hvilken rolle tror du forbundet vil få i tiden som kommer?

– Jeg håper at Naturvernforbundet blir den brede organisasjonen der det er helt naturlig å bli medlem for folk som er opptatt av natur og klima. Jeg håper at vi blir en bred folkebevegelse.

– Er det ikke naturlig for miljøengasjerte å bli medlem i dag?

– Vi er fortsatt en litt for smal organisasjon, som nok ikke oppleves som så relevant alle steder.

der. Det må være plass til de som er opptatt av natur og miljø i alle partier, både på høyresiden og venstresiden. Enkelte i Naturvernforbundet bruker tid på å kritisere våre venner i Bellona, Zero, Miljøpartiet de Grønne, Venstre og andre i miljøbevegelsen. Jeg fatter ikke hvorfor man skal ta folk som stort sett er enige med oss. Det verste er kritikken mot ungdommen, fordi de ikke mener akkurat det samme som noen godt voksne i Naturvernforbundet. Slikt har jeg vanskelig for å forstå.

– Vil du si at det er lav takhøyde i Naturvernforbundet?

– Ja, det er til dels trangt og lavt under taket, men jeg håper at Naturvernforbundet snart vil bryte gjennom taket og bli en stor og bred organisasjon med plass til mange flere. Det trenger Norge.

Seksjonsleder i NVE

– Hva kommer du til å savne mest?

– Enkeltmenneskene, og det å ha innflytelse. Rollen som generalsekretær gir en myndighet og kraft i seg selv. Når jeg kommer inn i et rom, er jeg ikke bare meg selv. Jeg representerer også de 37 000 menneskene som er medlemmer i Naturvernforbundet. Det er et privilegium, og jeg gjør det med stor ydmykhet.

– Hva skal du gjøre videre?

– Jeg skal bli seksjonssjef i NVE og jobbe med energisparing. Jeg tror det blir kjempespennende og gleder meg til å ta fatt på den viktige jobben med å legge til rette for energieffektivisering. Det blir også spennende å bli kjent med nye medarbeidere.

Vi har gått over tiden. Arbeidsmiljøutvalget venter, og det er påskeliljer som skal plantes. Det er på tide å runde av intervjuet. Likevel har jeg enda et spørsmål jeg vil stille.

– Når du blir gammel og ser tilbake, hva tror du at du vil tenke om Naturvernforbundet anno 2022?

Hun ser ut i det lille møterommet og blir sittende og tenke litt før hun svarer:

– At vi fikk til noe, at verden ble bedre på grunn av Naturvernforbundet. At vi påvirket politikken og fikk en del seiere, og at vi fylte en utrolig viktig rolle i miljødebatten. Jeg tror jeg vil tenke tilbake og se at vi gjorde en forskjell i det som var en helt avgjørende tid. ■

Den 22. desember 2020 avsa Høyesterett dom i klimasøksmålet der norske miljøorganisasjoner hadde saksøkt staten for oljeboring i Arktis.

Grønne tekster

Forfatteren Bredo Berntsen har samlet et knippe med tekster fra miljøvernets historie i Norge. I boken *Grønne tekster* får leseren innblikk i naturvernets utvikling fra begynnelsen av forrige århundre og fram til våre dager.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Boken åpner med talen som dannet startskuddet for naturvernet i Norge; *Om Naturens Mindesmærker og deres Bevarelse* av Nordal Wille.

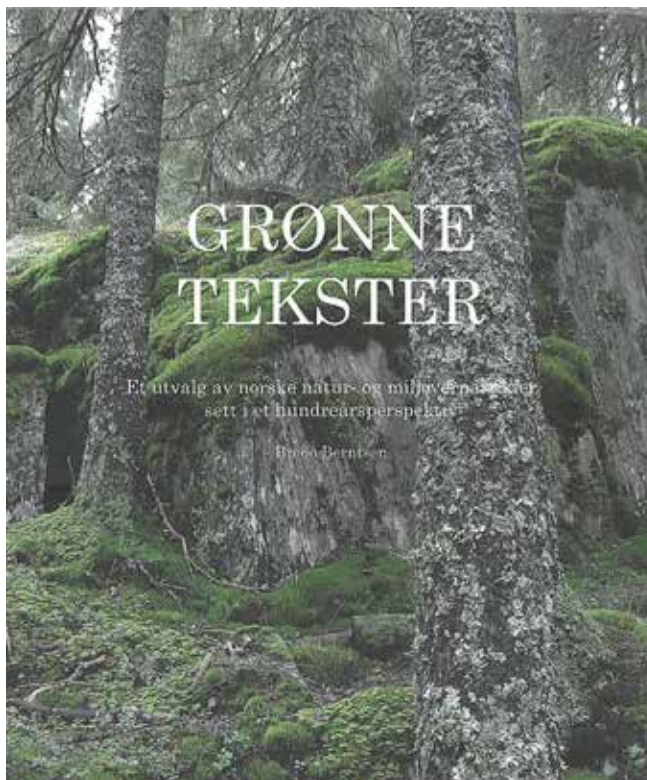
«Naturens Udseende forandres mere og mere i vort Fædreland, ligesom i alle andre kultiverede Lande, og den Jordoverflade som Naturkræfterne har tildannet i Tidernes Løb, blir forandret, og ofte ødelagt ved Menneskenes Indgriben,» sa Wille.

Talen ble holdt i Det norske Geografiske Selskab i Kristiania i 1909 og utgitt som særtrykk samme år. Etter talen ble det nedsatt en komité som fikk i oppgave å lage et utkast til Norges første naturvernlov. I tillegg skulle komiteen arbeide for å etablere en landsforening for naturfredning i Norge. Loven ble vedtatt i 1910, og foreningen så dagens lys i 1914, i dag bedre kjent som Norges Naturvernforbund. Ikke alle taler får slike ringvirkninger.

Hanna Resvoll-Holmsen

Botanikeren og naturverneren Hanna Resvoll-Holmsen har fått sin rettmessige plass i boken. Holmsen blir kalt Norges første miljøaktivist. Hun var aktiv i Naturvernforbundets første epoke, og var svært sentral i kampen for å hindre utbygging av Gjende og Sjøa. I boken har Berntsen valgt en tekst Resvoll-Holmsen skrev til Den norske turistforenings årbok i 1917; *Fra Jotunheimen og dens forposter*.

«Der fór som en skræk i mig ved det eventyrlige syn – en skræk for, at industriens lange knoklede arm skulde stikke sig hering

mellom fjeldene og øse av Gjendes smaragdgrønne vand», skriver Holmsen i sin karakteristiske poetiske stil. «Men skulde det hende, da maa vel bjørnen vaagne og blande sin brummen med fabeldyrenes rasende brøl og tvinge armens eier til at trække den hastig tilbake.»

Og bjørnen brummet. Takket være innsatsen til Resvoll-Holmsen og andre naturvernere ble aldri planene om vannkraft i Jotunheimens hjerte realisert.

Zappfe, Ingstad og Wyller

Boken har også tekster av andre naturvern-pionerer som Jens Holmboe, Georg Borchmann og Thv. Kierulf. Berntsen har også funnet plass til Peter Wessel Zappfes intervju med Tinde-Jørgen, *Farvel Norge*, fra boken *Barske Glæder* som utkom i 1971. Ragnhild Sundbys artikkel *Globalforgiftning* fra 1965 er også med. Den handler om Rachel Carsons berømte bok *Silent Spring*, som tar opp forurensningen fra plantevernmidler. Det samme gjelder Helge Ingstads beretning om Alta-kampen, *Skandalen i Alta*, og Thomas Chr. Wyllers artikkel *Miljøkrisen og demo-*

Grønne tekster

Bredo Berntsen
Eget forlag, 2021
Utgitt i samarbeid
med Naturvernfor-
bundet i Oslo og
Akershus

kratiet, som tar for seg demokratiets vansker med å håndtere miljøproble-mene.

«Hva får oss egentlig til å tro at et system – skapt under ganske andre vilkår og innrettet mot ganske andre verdier enn dem det i dag står om – skulle være

egnet til radikale økopolitiske fremstøt?» skriver Wyller i sin artikkel fra 1991.

Gjærevoll, Brundtland og Høyer

Olav Gjærevoll, Norges første miljøvernminister, og tidligere statsminister Gro Harlem Brundtland har sin naturlige plass i en slik tekstsamling. Berntsen har også tatt med tekster av professor Karl Georg Høyer, naturverneren Erik Solheim, professor Sigmund Hågvær og tidligere generalsekretær i Naturvernforbundet Jørn Siljeholm, for å nevne noen. Nesten helt til slutt har biologen Dag O. Hessen fått plass. I en artikkel fra bladet Biolog nr. 1-2017 spør Hessen: *Hva er verdien av en art?* Han svarer selv:

«Om økosystemtjenester er en god tilnærming kan diskuteres, hvilket det da også stadig blir. Mitt synspunkt er at så langt man unngår at dette henfaller til en ren økonomisk kalkyle, så er det et nyttig redskap til å få fram hvor avhengige vi faktisk er av intakt natur både mentalt og fysisk, og at den reelle verdien av arter og natur både er større og mer mangfoldig enn selv vi biologer gjerne tenker oss,» skriver Hessen. ■

Fra sentralstyret til Oslo-byråd

I fjor kom Nasir Ahmed inn som vara i Naturvernforbundets sentralstyre. Bare noen måneder etter ble han utnevnt til byrådssekretær for helse, eldre og innbyggertjenester i Oslo, derfor trer han ut av sentralstyret på landsmøtet i april.

Nasir Ahmed.

Foto: Oslo kommune / Sturlåson

Arbeiderpartipolitikeren og småbarnsfaren fra Østnesjø i Oslo er glad for det han har lært i Naturvernforbundet.

– Det er mer aksept og vilje i befolkningen til å gjøre noe for miljøet nå. Og jeg tror på at hver enkelt kan bidra og er opptatt av de grepene hver av oss kan gjøre i hverdagen.

Han forteller om en stor bekymring for barnas fremtid. Yngstemann er bare 18 måneder, og Nasir lurte på hva slags natur og klima som venter om 20 år.

Nasirs politiske engasjement startet for alvor etter å ha sett en TV-debatt om sykehjemsplasser der han ble skuffa over dårlige svar fra politikerne. I dag sitter han med ansvaret for nettopp sykehjemsplasser i Oslo kommune.

– Jeg føler på et stort ansvar for å levere. Det er mye ansvar, og det du gjør påvirker folks liv. I byrådet er jeg del av et stort apparat, og det er mange hensyn å ta.

Om Naturvernforbundet forteller Nasir at han opplever at organisasjonen har svært stor troverdighet og er en organisasjon med mye innflytelse.

– Jeg tenker at det er viktig å være konstruktiv og gi praktiske løsninger til politikerne. Det politiske landskapet får innspill fra alle sektorer, og beslutningstagere søker trygghet. Det er viktig når Naturvernforbundet skal få flere folk med på laget. ■

Foto: Naturvernforbundet

Arbeidsgrup-
pas anbefalinger vil bli tatt opp på landsmøtet i april.

Naturvernforbundet mot 2030

De siste årene har klima, omstilling og naturmangfold blitt en fanesak for mange. Stadig flere ønsker å engasjere seg i miljøkampen.

Vi ønsker at Naturvernforbundet skal være det naturlige valget for å engasjere seg. Da må vi tørre å tenke nytt på hvordan vi kan engasjere flere, bygge et mangfoldig lag og få på plass langsiktige mål.

Vinteren 2021 ble det gjennomført en omfattende spørreundersøkelse blant Naturvernforbundets medlemmer og tillitsvalgte. Med utgangspunkt i dette satte landsstyret ned en arbeidsgruppe.

Arbeidsgruppa består av Pernille Hansen nestleder fra Oslo, Kjell Derås fra sentralstyret og Finnmark, Torfinn Sanden fra landsstyret og lokallaget i Vest-Telemark, Louise Thorsen fra lokallag i Ålesund, Sandra Butoyi fra Natur og Ungdom og Mona Løberg, ansatt i Hordaland. Ane Brohaug og Sahar Azari fra sekretariatet er sekretærer for gruppa.

Rapporten er ferdig og gir en fin innsikt i

hvordan arbeidet i Naturvernforbundet er i dag, og hvilke tiltak vi kan sette i gang for å bli bedre og større enn det vi er i dag. Rapporten kan leses i sin helhet på Naturvernforbundets nettsider.

– Jeg håper rapporten kan bli et viktig verktøy for å videreutvikle det gode arbeidet Naturvernforbundet gjør, og sørge for at nye medlemmer og gamle travlere kan føle enda mer stolt av arbeidet man gjør, sier Sandra Butoyi, Natur og Ungdoms representant i arbeidsgruppa.

Rapporten har anbefalinger om hvordan organisasjonen bør jobbe for å skape endringer fram mot 2030. Rapporten og anbefalingene er delt opp i fire temaer som er kompetanse, aktiv i Naturvernforbundet, Internkommunikasjon og profil utad.

Saken skal opp til behandling på landsmøtet, og forslaget til vedtak er:

Naturvernforbundet skal fram mot 2030 jobbe for å bli en bred folkebevegelse for natur og klima. For å ha legitimitet i debattene om natur og miljø er det avgjørende at vi er mange og at medlemsmassen og våre aktive spiller befolkningen. ■

Reagerer på veirapport

På brua mellom Tysnes og Reksteren. Jan C. Rivenæs forteller om planene for firefelts motorvei gjennom regnskog og våtmarksområder, og over ei firefelts motorveibru som er planlagt rett bak ham, til nestleder Synnøve Kvamme og leder Truls Gulowsen i Naturvernforbundet.

■ Statens vegvesen har presentert en egenprodusert studie av klimakonsekvensene av Hordfast-prosjektet, en ny motorvei mellom Stord og Os sør for Bergen. Motorveien skal blant annet omfatte ei enorm bru over Bjørnefjorden, som skal erstatte dagens ferjer mellom Halhjem og Sandvikvåg, og ny, firefelts motorvei over de frodige, artsrike øyene Tysnes og Reksteren. Statens Vegvesen fremstiller det slik at vegen, på lang sikt, vil føre til reduserte klimagassutslipp.

Men til grunn for vegvesenets rapport ligger en rekke tvilsomme premisser, antakelser og forutsetninger, mener Naturvernforbundet.

– Hordfast fører til kraftig økte klimagassutslipp i de kommende, avgjørende årene, rase-ring av regnskoger og annen særlig verneverdig natur og en flerdobling av trafikken. Skaff oss heller miljøvennlige ferger, og lag nasjonalpark – ikke motorvei, sier Gabriel Fliflet, nylig gjenvalgt leder i Naturvernforbundet Hordaland, i en kommentar til rapporten.

Foto: Kristian S. Aas

Tonedøvt forslag om nytt oljefelt

■ – Når IEA sier det ikke er mer behov for ny olje i et 1,5-gradersscenario, og FNs generalsekretær ber oss la olja ligge, er det på tide å lytte. Equinors planer om utbygging av Wisting, det nordligste feltet på sokkel, er tonedøvt og virkelighetsfjernt, sier Truls Gulowsen, leder i Naturvernforbundet.

Equinor sendte 1. februar ut høring på konsekvensutredning for oljefeltet Wisting. Feltet vil ligge 300 kilometer fra Finnmarkskysten, og blir det nordligste feltet i Barentshavet. Naturvernforbundet reagerer på at man vil åpne opp for nye oljefelt i Arktis.

– Vi er i en klimakrise nå. Da er det ikke plass til eller behov for mer olje og gass, aller minst i våre aller mest sårbare, arktiske havområder, fortsetter Gulowsen.

Naturvernforbundet er også kritiske til planen om å elektrifisere plattformen med kraft fra land.

– Å bruke kraft fra land til et nytt oljefelt så langt nord er et ekstremt forslag. Den dyrebare strømmen vår bør brukes på næringer som gir reell omstilling og ikke til å grønnvaske oljeindustrien, mener Gulowsen.

– Må verdsette naturverdiene sterkere

■ En ny rapport gir oversikt over arealbruk på land i Norge, og hvilke aktiviteter som truer størst arealer ved nedbygging. Naturvernforbundet har utarbeidet rapporten, som ble lansert i vinter.

– Arealrapport og arealendringer er den største trusselen for biologisk mangfold og hovedtrussel mot 90 prosent av våre truede arter. Arealrapport og -endringer er også den største trusselsfaktoren mot rødlista naturtyper. Likevel er det liten kunnskap og data om arealbruk i Norge. Derfor har vi utarbeidet denne rapporten, sier nestleder i Naturvernforbundet, Pernille Hansen.

Rapporten ser både på direkte inngrep, altså fysisk nedbygging av natur, og arealbruk som har

endret naturen. Den rangerer ikke hva som er «verst» for naturen, men peker likevel på noen typer arealbruk som må endres eller stanses.

– Rapporten bekrefter at det problematiske er den totale påvirkningen av alle arealinngrepene i Norge. For å bøte på dette må samfunnet begynne å verdsette naturverdiene sterkere, og Naturvernforbundet er tydelige på at nasjonale miljøsaker må veie tungt når utbyggingsplaner vedtas, sier Hansen.

Nå håper Naturvernforbundet at rapporten vil bidra til debatt om nedbygging av natur og dagens arealpolitikk i Norge. Rapporten kan leses på Naturvernforbundets nettsider.

Truls Gulowsen
Leder i Naturvernforbundet

Miljøvern i krigstid

Det er krig i Europa. Mens vi alle hadde gledet oss til en vår med fellesskap, glede og samvær med gamle og nye venner uten koronarestriksjoner og usikkerhet, har vi plutselig våknet til krig, usikkerhet, flyktningstrømmer, drap og ødeleggelser.

Uansett hvordan krigen ender, er det allerede opplagt at krigens miljøødeleggelser i Ukraina vil bli store, at matsikkerheten vil bli påvirket når åkrene i Ukraina ikke blir dyrket. Krigen vil også endre både forholdet til Russland, og rammene for internasjonalt samarbeid. Det vil sannsynligvis bli enda vanskeligere enn før å oppnå bindende internasjonale miljøavtaler, og større ressurser vil bli pløyd inn i krigs- og forsvarsmateriell, som egentlig burde vært brukt til miljøvern.

Det er derfor stor fare for at det vil bli enda vanskeligere å få oppmerksomhet om natur- og klimakrisa i tiden som kommer, selv om verken krig eller pandemi har satt miljøproblemene på pause. Dessverre. Derfor må vi fortsette å gjøre vårt, og helst enda smartere enn før.

Samtidig gir den politiske responsen på angrepet mot Ukraina også en god del håp. Ukrainas president Zelensky viser vei med et imponerende, tydelig og visjonært lederskap. Solidariteten med mennesker på flukt over hele Europa er imponerende og varmende. Etter mange års diskusjon om russisk olje og fossilgass sier nå Europa nei takk, og setter full fart på sin grønne omstillingsplan der energisparing og ny fornybar energi står i fokus. Når klimatiltak og sikkerhetspolitikk sammenfaller, kan store ting skje raskt. Og det trengs.

Jeg håper Norge vil være med på laget, og at vi klarer å gjøre vårt for å være med på den grønne, naturvennlige og fredelige omstillingen som er nødt til å skje. I internasjonal solidaritet og jakten på miljøvennlige løsninger som ivaretar både folk, natur, klima og sikkerhet har Naturvernforbundet og våre internasjonale partnerorganisasjoner viktige roller, som vi også har i lokalsamfunn over hele landet.

I Norge er vi nok en gang i en særstilling. Som olje- og gasseksportør tjener vi store penger på krigens høye energipriser, hovedsakelig betalt av våre europeiske naboer. I solidaritetens navn mener jeg denne ekstra krigsprofitten ikke kan akkumuleres i Oljefondet, men bør øremerkes Marshallhjelp til Ukraina og Europas energiomstilling. I solidaritetens navn bør vi også gjøre alt vi kan her hjemme for å redusere vårt eget mat-, kraft- og drivstofforbruk, slik at vi kan dele vårt overskudd med andre som trenger det mer.

Dette skal vi klare, og vi gir oss ikke. Tusen takk! ■

Foto: Kristian Skjellum Aas

Elvevernere foran Slottet.

Mer enn 10 000 underskrifter for elvevern

■ Fredag 18. februar overrakte Naturvernforbundet mer enn 10 000 underskrifter mot utbygging av vernede vassdrag til regjeringen. Overrekkelseren skjedde i forbindelse med statsråd. På markeringen var flere veteraner fra Naturvernforbundets lange vassdragskamp til stede.

Markeringen på Slottsplassen er også en feiring av at årets store vassdragskampanje har lyktes. Energikommisjonens mandat, som ble lagt fram fredag 11. februar, nevner eksplisitt at Verneplan for vassdrag skal sette rammene for arbeidet.

– Det er bra at det slås fast at verneplanen for vassdrag skal legges til grunn, dermed er det horrible forslaget om å bygge ut verna vassdrag lagt dødt, jubler Truls Gulowsen, leder i

Naturvernforbundet.

Etter at flere sentrale og lokale politikere på nyåret tok til orde for bygging av vannkraftverk i vernede vassdrag, ble en strid som startet for over hundre år siden vekket til live igjen. Miljø- og friluftsbewegelsen har mobilisert bredt for å redde elver de trodde var sikret mot utbygging. Hele elleve organisasjoner står samlet bak et opprop med krav om å sikre de vernede vassdragene: Naturvernforbundet, Den norske turistforening, Norges Jeger- og Fiskerforbund, WWF Norge, Greenpeace Norge, Natur og Ungdom, Sabima, Birdlife Norge, Framtiden i våre hender, Norske Lakseelver og Norsk Friluftsliv. Organisasjonene representerer til sammen mer enn en million medlemskap.

Kontaktinformasjon

Mariboegate 8, 0183 Oslo, Norge

☎ 23 10 96 10

✉ naturvern@naturvernforbundet.no

Nett: www.naturvernforbundet.no

Kontingent: Hovedmedlem 200,- første år, så 390,-
Familiemedlemskap: 300,- første år, så 450,-

Se www.naturvernforbundet.no/medlem for mer informasjon om medlemskap

ØSTFOLD: Leder: Håkon Borch. ☎ 970 67 685

Fylkessekretær: Tom Christian O Alnæs,
☎ 957 98 395 ✉ tom@naturstfold.no

OSLO OG AKERSHUS:

☎ 22 38 35 20. ✉ noa@noa.no

Leder: Nikolai Norman ☎ 918 44 282

Daglig leder: Håkon Eide Gundersen

☎ 452 42 528 ✉ haakon@noa.no

INNLANDET: ✉ innlandet@naturvernforbundet.no

Leder: Ole Midthun ☎ 916 94 760

Fylkessekretær: Ida-Sofie Solberg Stryken

☎ 414 66 239 ✉ is@naturvernforbundet.no

BUSKERUD:

✉ buskerud@naturvernforbundet.no.

Leder: Martin Lindal ☎ 996 04 555

Fylkessekretær: Ines Bråthen ☎ 916 40 127

✉ ines@naturvernforbundet.no

VESTFOLD: ✉ vestfold@naturvernforbundet.no.

Leder: Christopher Gallaher. ☎ 918 09 890

Fylkessekretær: Eli Birkeland ☎ 995 48 255 ✉ eb@naturvernforbundet.no

TELEMARK: ✉ telemark@naturvernforbundet.no.

Leder: Øystein Dalland ☎ 976 65 740

Fylkessekretær: Eli Birkeland ☎ 995 48 255 ✉ eb@naturvernforbundet.no

AGDER:

✉ agder@naturvernforbundet.no.

Leder: Peder Johan Pedersen. ☎ 456 05 646

ROGALAND:

✉ rogaland@naturvernforbundet.no

Leder: Hallgeir Langeland. ☎ 930 63 633

Daglig leder: Erik Thoring. ☎ 51 52 88 11.

HORDALAND:

✉ hordaland@naturvernforbundet.no.

Leder: Gabriel Fliflet. ☎ 473 17 451

Fylkessekretær: Synnøve Kvamme. ☎ 55 30 06 60

SOGN OG FJORDANE:

✉ sognogfjordane@naturvernforbundet.no.

Leder: Anne-Line Thingnes Førund ☎ 957 24 242

Fylkessekretær: Jørund Nygård ☎ 909 43 882,

✉ j.nygard@naturvernforbundet.no

MØRE OG ROMSDAL:

✉ moreogromsdal@naturvernforbundet.no.

Leder: Øystein Folden, ☎ 71 53 33 31, 918 12 542

TRØNDELAG: ☎ 73 51 52 24

Fylkessekretær: Anne Guri Solem ☎ 926 07 318

✉ ags@naturvernforbundet.no

LEDER: Magne Vågsland. ☎ 926 24 086

NORDLAND: ✉ nordland@naturvernforbundet.no

Leder: Kaja Langvik-Hansen ☎ 950 49 679

TROMS: ✉ troms@naturvernforbundet.no.

Leder: Anne-Lise Mortensen. ☎ 970 89 377

FINNMARK:

✉ finnmark@naturvernforbundet.no

Leder: Leif Wasskog, ☎ 922 46 604

REGIONSEKRETÆR NORD-NORGE: (Vikar ut

2021) Lars Kufas ☎ 936 92 123

✉ lk@naturvernforbundet.no.

NATURVERNSTUDENTENE:

Studentsekretær: Jannicke Totland,

✉ jannicket@nu.no, ☎ 950 09 792

NATUR OG UNGDOM: ✉ info@nu.no

☎ 23 32 74 00. Web: www.nu.no.

Leder: Therese Hugstmyr Woie

Daglig leder: Sandra Butoyi

Ta kontakt med organisasjonsavdelingen dersom

listen skal endres. ☎ 23 10 96 33.

✉ medlem@naturvernforbundet.no

NYTT FRA NATURVERNFORBUNDET

Økonomi- og administrasjonssjef i Naturvernforbundet Arne Blom-Bakke, daglig leder i Natur og Ungdom Sandra Butoyi og generalsekretær i Naturvernforbundet Maren Esmark foran lenka fra Alta som vassdragsverner Per Flatberg overrakte til Natur og Ungdom på deres landsmøte i 1992. Lenka har hedersplass i Natur og Ungdoms lokaler i Torggata i Oslo.

Besøkte ungdommen

■ Etter to år på hjemmekontor for sekretariatet i Oslo var vi på besøk hos Natur og Ungdom (NU) og daglig leder Sandra Butoyi.

– Utrolig artige lokaler NU har her i Torggata. Hele bygget utstråler energi og engasjement, sier Arne Blom-Bakke, ny økonomi- og administrasjonssjef i Naturvernforbundet.

NU og Naturvernforbundet samarbeider

om mange politiske saker og er tett knyttet sammen ved at NU har fast plass i våre styrende organer.

– Nå skal vi se nærmere på studentsamarbeidet. Her har NU gjort en kjempejobb i mange år, og nå er det på tide at vi i Naturvernforbundet også prioriterer opp studentlagene, sier generalsekretær Maren Esmark etter besøket.

Uttrykker motstand mot krig

■ Naturvernforbundets samarbeidspartnere i Russland og Ukraina uttrykker fortlivelse over og motstand mot krigen i Ukraina. Naturvernforbundet har i en årrekke samarbeidet med miljøorganisasjoner i begge disse landene, samt flere land i Sentral- og Øst-Europa.

Ecoaction, vår ukrainske partner, er en medlemsbasert organisasjon som jobber med miljøspørsmål som energi, klima, transport og jordbruk, ikke ulikt Naturvernforbundet.

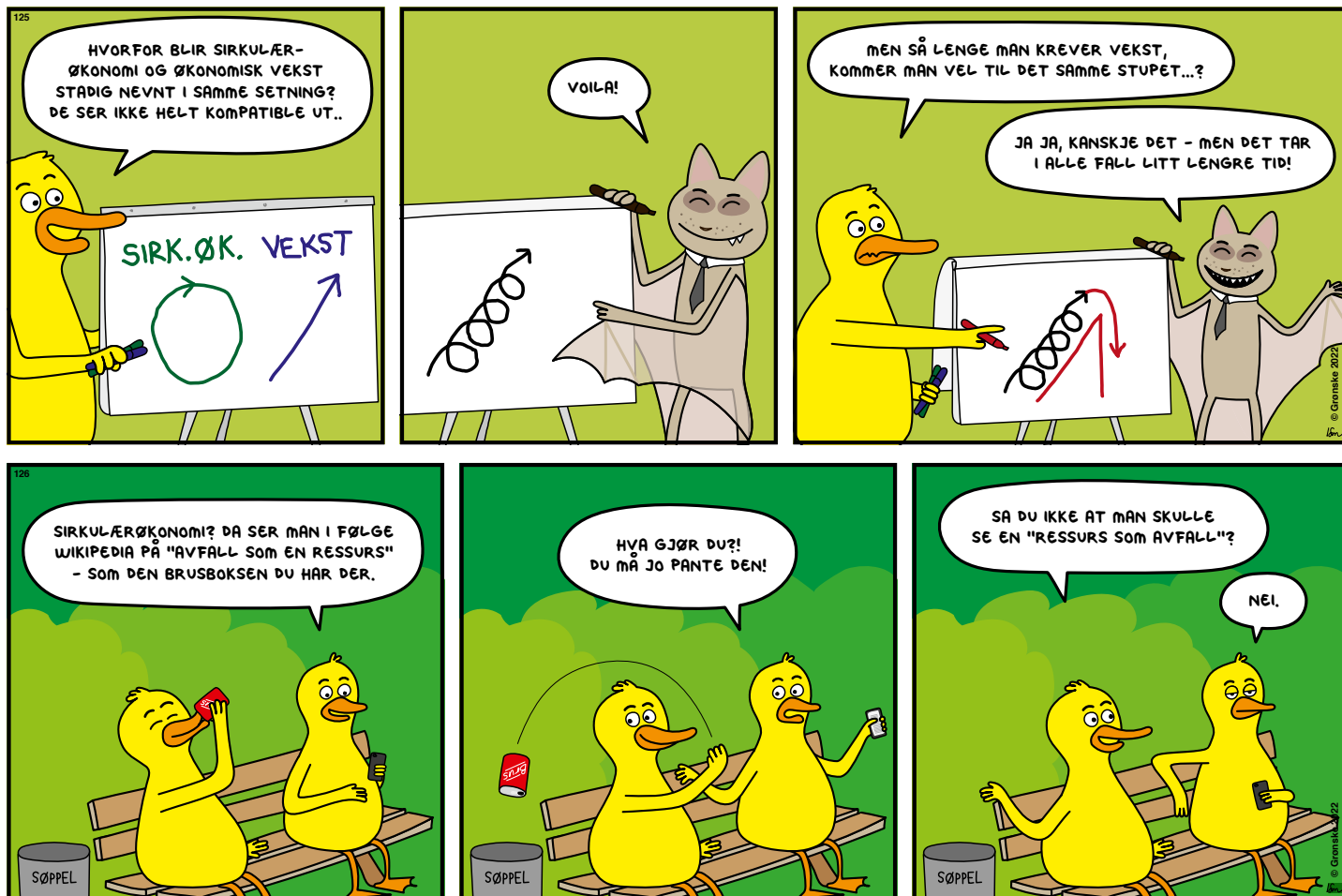
«Fortell at Russland har invadert Ukraina og at de ikke har noen rett til å gjøre det. Utrykk din støtte. Krig kjempes ikke bare med våpen, men også med falske nyheter. Dobbeltsjekk all informasjon», er deres

oppfordring til oss.

RSEU, vår partnerorganisasjon i Russland, er også tydelige i sin omtale av krigen.

«Med dyp bekymring følger RSEUs styre utviklingen i og rundt Ukraina. Krig er det verste som kan skje for mennesker og natur. Krig tar menneskeliv og har en enorm negativ virkning på natur og miljø. Vi er motstandere av alle militære løsninger på politiske konflikter, om det nå er krigshandlinger, opprustningskappløp, militær aktivitet eller økning i spenning», skriver RSEUs styre.

Naturvernforbundet sender varme tanker og vår fulle støtte til folk og sivilsamfunn i Ukraina. Som i alle kriger er det sivilsamfunn og demokrati som taper. Krig er en trussel mot alt liv.

Miljøquiz

1. Nær 60 prosent av all isopor som produseres i Norge brukes til produksjon av samme produkt. Hvilket?
2. Hva er den klart største kilden til mikroplast i naturen i Norge?
3. Hvilket av disse plastproduktene er lovlig å omsette i Norge? Gaffel, bomullspinne (q-tips), sugerør, plastfolie, tallerken.
4. FNs klimapanel kommer med to nye delrapporter i vår. Hva heter panelets leder, og hvor kommer vedkommende fra?
5. Naturvernforbundet har to nestledere. Den ene er portrettert i dette magasinet. Hva heter den andre?
6. Norges og verdens første miljøvernminister, Olav Gjærevoll, var også ordfører i en norsk by. Hvilken?
7. I hvilken del av landet heter kollektivselskapet Farte?
8. Hvilken nåværende statsråd har tidligere vært styremedlem i et fylkeslag i Naturvernforbundet?
9. Hvilken norskprodusert matvare gir minst klimafotavtrykk per kilo produsert vare, ifølge regnskapet til Framtiden i våre hender?
10. Hva heter den nye lederen i Natur og Ungdom?

Han leder FNs klimapanel

Hun er nestleder i Naturvernforbundet

SVAR: 1: Fiskekasser. 2: Siltstøt av bildekk. 3: Plastfolie. 4: Hoesung Lee, Sør-Korea. 5: Pernille Hansen. 6: Trondheim. 7: Telemark. 8: Arbeids- og inkluderingsminister Marte Mjøs Persen (Ap). 9: Jordbær. 10: Gina Gylver.

Til minne om Roald Evensen

■ Roald Evensen døde hjemme på Langlete i Haldalen den 30. november 2021, 74 år gammel.

Roald ble født i Fredrikstad 16. januar 1947 og vokste opp i Moss og Stavanger. Han seilte i en årrekke som maskinsjef i utenriksfart. Som pensjonist vikarierte han som maskinsjef både på offshorefartøy og innen sjøforsvaret. Han var i mange år knyttet til Arbeidets Rett som journalist, og var en flittig skribent og forfatter også på frilansbasis.

Roald var blant veteranene innen det frivillige naturvernarbeidet i Norge. Han tok i 1979 initiativet til dannelsen av et lokallag av Naturvernforbundet i hjemkommunen Holtålen. Her var han leder i 20 år, og aktiv inntil sin død, og sørget med handlekraft og kreativitet for å løfte frem mange store og viktige saker i lokallagets regi.

Det var Statskogs planer om å benytte sprøytemidlet Glyfosat som ga støtet til opprettelsen av Holtålen Naturvern. Naturvernlaget tilbød seg å foreta manuell rydding av løvskog og kratt for samme pris som det ville koste Statskog å sprøyte fra helikopter. Avtale ble inngått, og dette ble et stort og mangeårig arbeid som både medlemmer og andre deltok i.

Kampen for vern av Gaula førte til dannelsen av aksjonen «Gaulas framtid» som med Roald i spissen hadde en stor del av æren for at dette vassdraget ble varig vernet. Et viktig «biprodukt» av dette arbeidet ble etableringen av Forollhogna nasjonalpark med tilgrensende landskapsvernområder.

I Roalds ledertid ble arbeidet med å sikre fjellreven tatt opp og en egen arbeidsgruppe i naturvernlaget etablert. Videre har han har personlig nedlagt et omfattende og årelangt arbeid for bevaring av moskusdyrene i Femundsmarka og drevet informasjon gjennom artikler og TV-innslag.

Villmarkskveldene i Ålen, med naturvernlaget i samarbeid med Ålen Jeger- og Fiskerforening som arrangører, ble en årlig attraksjon og en verdifull inspirasjon til naturverninnsats og miljøforsvarlig friluftsliv. Villmarkskveldene ga inntekter som blant annet ble benyttet til opprettelsen av Midt-Norsk natur- og miljøpris, i dag Trøndersk natur- og miljøpris.

I senere år engasjerte Roald seg sterkt mot fornøyelseskjøring i utmark med snøskuter og andre motoriserte fremkomstmidler, og var svært skuffet over frisleppet som regjeringen Solberg iverksatte.

Roald elsket naturen og det enkle friluftslivet, og hadde en helhjertet meningsfelle og trofast støttespil-

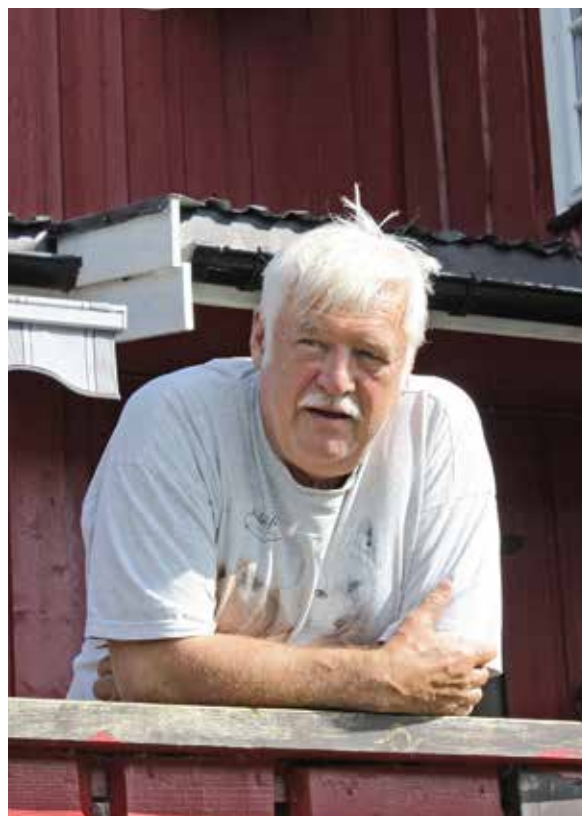

Foto: Svein Aurmark

ler og turkamerat i sin kjære kone Tove. Nærområdene i Gauldalen og fjelltraktene omkring ble flittig besøkt, og Femundsmarka sto i en egen glans. Det var herlig å se dem på langferd med barna Bjørn, Andreas og Sandra, med hundespann i vinterkulda og til fots i sommerhalvåret.

I senere år ble turene naturlig nok mindre strabasiose og innkvarteringen gradvis mer komfortabel. Stikkordene her er Langen gjestegård og Galten Gård.

En kortfattet oppsummering må også omfatte sjømannen Roalds engasjement for krigsseilernes skjebne. Han var i ferd med å fullføre en omfattende dokumentasjon om de falne i marinen og handelsflåten. Fullført ble arbeidet med å reise et minnesmerke ved Norges ambassade i London, en skulptur av Nico Widerberg. Men avdukingsseremonien må gå uten Roald.

En som løftet landet er gått bort.

Ragnar Vik, Per Flatberg, Svein Aurmark

Foto: Miljøagentene/Johnny Vaet Nordskog

FÅ MED HELE FAMILIEN

Et familiemedlemskap i Naturvernforbundet inkluderer hele husstanden, også medlemskap i Miljøagentene for barn i familien. For 450 kroner i året støtter dere dermed to miljøorganisasjoner i ett medlemskap.

Miljøagentene er barnas miljøvernorganisasjon. De jobber for å gi barn troen på seg selv, framtiden og at det nytter å gjøre noe.

Alle barn i Norge, fra dagen de er født til de er 15 år, kan være miljøagenter. Miljøagentene vil ha en jord hvor alle vet hva naturen tåler og lever etter det. Vi jobber for et renere miljø og en tryggere framtid.

Gå inn på **www.naturvernforbundet.no/familie** og meld inn alle i din familie.

NB: Barn som allerede er miljøagenter skal også meldes inn, så sørger vi for at disse blir inkludert i familiemedlemskapet.

Jo flere medlemmer vi er, jo større gjennomslagskraft får vi i arbeidet for å ta vare på natur og miljø. Vi i Naturvernforbundet og Miljøagentene har flere hyggelige aktiviteter gjennom året. **Bli med i naturvernfamilien!**

Som Miljøagent får du:

- Velkomstpakke
- Fem årlige utgaver av medlemsbladet Miljøagentrapporten
- Mulighet til å være med i lokallag
- Tilbud om aktiviteter, leir og arrangementer

Mer om Miljøagentene på miljoagentene.no

Scan QR-koden med din mobil og du kommer rett til siden

Har du noen gang tenkt på hva drikkeflasken din er laget av?

Vi må alle ta grep for å oppnå en mer bærekraftig verden. Vi som industri må produsere mer miljøvennlig sånn at du som forbruker kan velge produkter som er bra for planeten. Vi bør alle velge produkter som varer lenger, og som kan gjenbrukes eller resirkuleres. Men for å vite hva som er de rette valgene må du i dag nærmest være materialingeniør eller ekspert på livssyklusanalyser.

Det skal være enkelt for deg å velge en drikkeflaske som er bedre for miljøet. Derfor har Hydro i mange år investert i ny teknologi som reduserer utslippet i produksjonen av aluminium. Det gjør at vi kan bruke gamle sykler, brusbokser og emballasje til å produsere nye produkter. Vi gir våre kunder det totale fotavtrykket til vårt aluminium, slik at du kan vite akkurat hva drikkeflasken din er laget av.

Besøk hydro.com/barekraft for å lære mer.

Industries that matter